

KAMBIYO SENEDİ BORÇLUSUNUN BİR DEF'İ HAKKINA DAYANARAK MENFİ TESPİT DAVASI AÇMASI *

Elif DAMA**

Öz

Kambiyo senetleri, kendine özgü özellikleri ile ticari hayatın vazgeçilmez unsurlarındandır. Kıymetli evrak hukukunda kambiyo senedinden doğan bir borç ilişkisinde, senedin borçlusu bir def'i hakkına dayanarak senetten dolayı sorumluluğu bulunmadığını öne sürerek menfi tespit davası ikame edebilir. Ticaret hukuku anlamındaki def'i, bir üst kavram olarak ifade edilmekle, maddi hukuktaki itiraz kavramı ve def'i kavramlarını bünyesinde barındırmaktadır. Çalışmamızda öncelikle menfi tespit davasına konu kambiyo taahhüdünün dayandığı temel ilişki ile olan bağlantısına değinilip ardından bu davadaki usul hukuku açısından bilgiler verilecektir. Kambiyo senetlerine dayalı menfi tespit davasında ileri sürülecek def'ileri; senedin geçersizliğine yönelik defiler, senet metninden anlaşılan defiler ve kişisel defilere göre gruplandırarak alt başlıklarıyla açıklayacağız.

Anahtar kelimeler: *Kambiyo Senetleri, Def'i, Menfi Tespit Davası, Senedin Geçersizliği, Senedin Bedelsizliği.*

* *Yayın Kuruluna Ulaştığı Tarih: 14.12.2023 - Kabul Edildiği Tarih: 02.01.2024*

** *Hâkim Adayı, İstanbul Aydın Üniversitesi Özel Hukuk Yüksek Lisans Öğrencisi, elifdama@stu.aydin.edu.tr; ORCID: 0009-0006-1582-8566*

DOI: 10.17932/IAU.HFD.2015.018/hfd_v09i1004

A negative determination lawsuit based on a single defense right of the promissory note debtor

Abstract

Negotiable instruments are essential elements of commercial life with their distinctive features. In negotiable instruments law, in a debt relationship arising from a bill of exchange, the debtor of the bill may file a negative declaratory action by claiming that he is not responsible for the bill, relying on a right of defense. Defense in the sense of commercial law is expressed as a higher concept and includes both the concept of objection and concept of defense in substantive law. In our study, we will first refer to the basic relationship (such as sale and lease, etc.) on which the bill of exchange in the negative declaratory action is based, and correspondingly provide information in terms of procedural law in this case. We will be categorizing the defenses to be put forward in the negative declaratory action based on bills of exchange and explain them under the following subheadings: Defenses with regards to the nullity of the bill, Defenses understood from the text of the promissory note and Personal Defences.

Keywords: *Bill of Exchange, Defense, Negative Declaratory Action, Invalidity of The Deed, Unpaid Bills.*

Giriş

Bir hakkın yahut hukuki ilişkinin varlığının, yokluğunun veya içeriğinin yahut da bir belgenin sahte olup olmadığının belirlenmesini hedefleyen davalara tespit davası adı verilir¹. İcra hukukundaki menfi tespit davasında (İİK m. 72) ise konu herhangi bir hak veya hukuki münasebet değil, sadece para borcunun varlığının veya yokluğunun tespitidir². Her kambiyo senedi, senedin tanzimine neden olan altında yatan temel ilişkiye istinaden düzenlenir ve böylelikle kambiyo taahhüdü doğmuş olur. Kambiyo senedinde yer alan hak, senedin düzenlemesiyle meydana gelmektedir. Bu hak, temel borç ilişkisinden bağımsız olarak, kambiyo ilişkisi vasıtasıyla oluşan bir haktır³. Keşidecinin senedi düzenlemesiyle oluşan hak artık, temel borç ilişkisinden soyutlanmış⁴ bir haktır. Kambiyo senetleri mücerret kıymetli evrak niteliğinde olup, senette yer alan hak temel borç ilişkisinden bağımsızdır. Bu nedenle, asıl borç işlemi, sakat veya geçersiz olsa dahi, bu durum soyut (mücerret) kambiyo senedinin geçersizliğine sebep olmaz⁵. Kambiyo senedi her ne kadar mücerret olsa da, senedi düzenleyen kişinin senedi düzenlemesinin altında bir *illi* ilişki yatmaktadır. Temel borç ilişkisinin taraflarından birinin bir kambiyo senedi düzenleyip lehtara vermesiyle kambiyo ilişkisi diye adlandırılan ve temel borç ilişkisinden bağımsız olan ikinci bir borç ilişkisi doğar⁶. Örneğin poliçede, düzenleyen senedi tanzim ederek, senedi kabul ettiği takdirde senet bedelini ödeyecek olan muhatabın adını da senede yazarak (TTK m. 671) lehtara vermesi sonucunda kambiyo taahhüdü oluşmuş olur ve dolayısıyla kambiyo ilişkisi de ortaya çıkar. Kambiyo senedi vermek suretiyle borç altına giren kişi de “*kambiyo taahhüdü*” nde bulunmuş olur⁷. Kambiyo senedinin düzenlenmesi asıl borç ilişkisini ortadan kaldırmamaktadır; zira

¹ PEKCANITEZ, Hakan/ ATALAY, Oğuz/ ÖZEKES, Muhammet, *Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı, İstanbul, On İki Levha Yayıncılık, 11. Baskı, 2023, s. 221.*

² MUŞUL, Timuçin, *İcra ve İflas Hukukunda Menfi Tespit ve İstirdat Davaları, Ankara, Adalet Yayınevi, 3. Baskı, 2020, s. 89.*

³ ERTEKİN, Erol/ KARATAŞ, İzzet, *Uygulamada Ticari Senetler, Ankara, Yetkin Yayınları, 2. Baskı, 1996, s. 139.*

⁴ POROY, Reha/ TEKİNALP, Ünal, *Kıymetli Evrak Hukuku Esasları, İstanbul, Vedat Kitapçılık, 24. Bastı, 2021, s. 54.*

⁵ PULAŞLI, Hasan, *Kıymetli Evrak Hukukunun Esasları, Ankara, Adalet Yayınevi, 10. Baskı, 2023, s.119; Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun 19.04.2022 Tarih, 2019/449 E. ve 2022/569 Karar Nolu kararı, <https://karararama.yargitay.gov.tr/>, (E.T.: 01.12.2023)*

⁶ Yargıtay 12. Hukuk Dairesinin 03.10.2013 T., 2013/22391 E., 2013/31203 K. sayılı kararı, <https://karararama.yargitay.gov.tr/> (E.T.: 28.11.2023).

⁷ Yargıtay 12. Hukuk Dairesinin 20.11.2014 T., 2014/19969 E., 2014/27809 K. sayılı kararı, <https://karararama.yargitay.gov.tr/> (E.T.: 28.11.2023).

kambiyo senedinin düzenlenmesiyle asıl borç ilişkisinden bağımsız, mücerret bir borç ilişkisi yaratılmaktadır. Kambiyo senedinden kaynaklanan talebin geçerliliği, temel ilişkiden kaynaklanan temel talebin ve bununla ilgili olarak taraflar arasında varılmış amaca ilişkin mutabakatın geçerliliğinden tamamen bağımsızdır⁸. Borçlu ile alacaklı arasında yalnızca temel bir borç ilişkisi var ise borçlu yalnızca bu temel borç ilişkisinin yokluğu için menfi tespit davası açması yeterli iken; eğer temel borç ilişkisine istinaden bir de kambiyo senedi düzenlenmişse borçlu kişi bu durumda kambiyo senedinde yer alan hak için de menfi tespit davası açabilecektir⁹.

A. KAMBIYO SENETLERİNE DAYALI MENFİ TESPİT DAVASI

1. Genel Olarak

Kambiyo senedinden dolayı borçlu kişi, kambiyo senetlerine karşı menfi tespit davasında, temel borç ilişkisinden herhangi bir nedenle sorumlu tutulamadığını, kambiyo senedinde beyanın hükümsüz olduğunu, kambiyo senedinin zamanaşımına uğradığını, takas veya senetteki alacağın ibrası nedeniyle borcun sona erdiğini öne sürebilir¹⁰. Menfi tespit davası, taraflar arasındaki kambiyo taahhüdünün doğumuna esas teşkil eden temel ilişkiden kaynaklı maddi hukuk anlamındaki defilere ve itirazlara ilişkin olarak açılabilir¹¹. Zira, menfi tespit davasının konusu yalnızca “*borçlu bulunmadığının tespiti*” değil, “*herhangi bir sebeple borcu ödemekten kaçınma hakkına sahip olunduğu*” tespiti de olabilir¹². Menfi tespit davası, normal bir hukuk davası gibi açılır. Borçlu, itirazın kaldırılması sırasında tetkik merciinde ileri sürüp ispat edemediği itiraz ve defilerini, menfi tespit davasında yeniden ileri sürebilir; çünkü itirazın

⁸ Yargıtay 12. Hukuk Dairesinin 03.10.2013 T., 2013/22391 E., 2013/31203 K. sayılı kararı, <https://karararama.yargitay.gov.tr/> (E.T.: 28.11.2023).

⁹ Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun 29.04.2021 T., 2017/40 E., 2021/542 K. sayılı kararı, <https://karararama.yargitay.gov.tr/> (E.T.: 28.11.2023): “*Borçlu, kambiyo senedi nedeniyle alacaklıya karşı, genel olarak, ya kambiyo taahhüdünün hükümsüz olduğunu ya da temel borç ilişkisinden dolayı herhangi bir nedenle sorumlu tutulamayacağını ileri sürerek menfi tespit talebinde bulunabilir. Başka bir deyişle borçlunun kambiyo senedi borcundan dolayı sorumlu olmaması, doğrudan doğruya kambiyo senetleri hukukundan doğan nedenlerden kaynaklanabileceği gibi, temel borç ilişkisine yönelik nedenlere de dayanabilir.*”

¹⁰ TÜRK, Ahmet, *Maddi Hukuk ve İcra İflas Hukuku Yönleriyle Menfi Tespit Davası*, Ankara, Yetkin Yayınları, 2006, s. 128.

¹¹ KURU, Baki/ BUDAK, Ali Cem, *Tespit Davaları*, İstanbul, On İki Levha Yayıncılık, 2. Baskı, 2010, s. 74.

¹² TÜRK, Ahmet, *Kambiyo Senedi Borçlusu Tarafından Açılan Bedelsizliğe ve Hükümsüzlüğe Dayalı Menfi Tespit Davalarının Gösterdiği Özellikler*, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt:7, Özel Sayı, 2005, s. 324.

kaldırılması kararı, menfi tespit davasında kesin hüküm teşkil etmez¹³.

İİK m. 72 gereğince kambiyo senedine dayalı menfi tespit davası icra takibinden önce veya takipten sonra açılabilir. Menfi tespit davası, genel hükümler uyarınca bir tespit davası olduğundan ötürü davanın açılabilmesi için birtakım şartlar gerekmektedir¹⁴. Bu şartlardan en önemlilerinden biri de hukuki yarar şartıdır¹⁵. Hem icra takibi öncesi hem icra takibi sonrası açılan menfi tespit davasındaki hukuki yarar koşulu, her davada olduğu gibi, dava şartıdır ve her somut olayda ayrı ayrı irdelenmesi gerekir¹⁶. Kanunda belirtilen durumlar dışında tespit davası açan davacı, eda davası ile inşai davalardan farklı olarak, dava açmakta hukuken korunmaya değer güncel bir yararının bulunduğunu açıkça ortaya koymak, hukuki yararını ispatlamak zorundadır¹⁷. Örneğin Yargıtay'ın yerleşik içtihatlarınca icra takibinden önce açılan menfi tespit davasında henüz keşide edilmemiş, çek vafında olmayan boş çek yapraklarının kaybedilmesi sonucu açılan zayi davasında hukuki yarar bulunmamaktadır¹⁸. Önemle belirtmek gerekir ki açılmış veya açılacak bir davada iddia ve savunma olarak ileri sürülüp incelenecek hususların ayrıca menfi tespit davasına konu yapılmasında hukuki yarar yoktur¹⁹. Ayrıca dava dışında başka bir yol ile de davayla aynı sonuçlar elde edilebiliyor ise dava açmada hukuki yararın

¹³ Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun 18.01.2012 T., 2011/622 E., 2012/9 K. sayılı kararı, <https://karararama.yargitay.gov.tr/> (E.T.: 29.11.2023).

¹⁴ ÇİÇEKLİ, Ali Fuat, *Kambiyo Senetlerine Özgü Haciz Yoluyla Takipte Menfi Tespit Davasının Nitelikleri*, Süleyman Demirel Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt:11, Sayı: 2, s. 865.

¹⁵ KURU/BUDAK, s. 88.

¹⁶ UYAR, Talih, *Menfi Tespit ve İstirdat Davası (İİK M.72)*, Ankara, Bilge Yayınevi, 6. Baskı, 2023, s. 12.

¹⁷ PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZEKES, s. 222.

¹⁸ UYAR, s. 17; Yargıtay 11. Hukuk Dairesinin 12.05.2014 T., 2014/2325 E., 2014/8953 K. sayılı kararı, <https://karararama.yargitay.gov.tr/> (E.T.: 28.11.2023): “Mahkemece, tüm dosya kapsamına göre, 6102 sayılı ...'nın 780, 818/1-(s) madde ve bendi yollamasıyla aynı kanunun 680. madde hükmü uyarınca bir çekin kısmen doldurulmuş ya da sadece imzalanmış olması halinde, tedavüle çıkarılması mümkün ve geçerli olup, böyle bir çek için iptalini isteme hakkının sadece hamile ait olduğu, böyle bir iddiaya sahip keşidecinin, elinden rızası hilafına çıkan, bir başka anlatımla imzasını içeren ve fakat kaybettiği çekin bedelinin kendisinden istenmesi halinde borçlu olmadığı tespit yönünde dava açma olanağına sahip bulunduğu, diğer yandan henüz keşide edilmemiş, çek vafında olmayan tamamen boş çek yaprakları tedavüle konmuş sayılamayacağından, hesap sahibi tarafından zayi nedeniyle iptal davası açılmayacağı, ele geçirenlerce imzalanıp doldurulması sonrasında, çekte dayalı hak iddia edene karşı menfi tespit davası açılabileceği, bu nedenle boş çek yaprağına dayanarak iptal isteminde bulunmakta hukuki yarar bulunmadığı gerekçesiyle davanın reddine karar verilmiştir... ONANMASINA..”

¹⁹ MUŞUL, s. 244.

olmadığı kabul edilir²⁰. Yerleşik Yargıtay içtihatları gereği bir icra takibine itiraz üzerine, alacaklı tarafından “itirazın iptali” davası açılması durumunda, menfi tespit davasında ileri sürülebilecek iddialar, itirazın iptali davasında savunma sebebi olarak ileri sürülebileceğinden, bu durumda borçlunun ayrı bir menfi tespit davası açmakta hukuki yararı yoktur. Eğer kişi, aleyhine icra takibi başlatılmış ve bu takibe itiraz etmiş, fakat henüz alacaklı tarafından itirazın iptali davasını açmamışsa kişi, borçlu olmadığına yönelik savunma imkanlarını herhangi bir davada öne süremeyeceğinden burada kişinin, itirazın iptali davasının açılmasını beklemeden menfi tespit davası açmasında hukuki yararı vardır²¹.

B. MENFİ TESPİT DAVASININ AÇILMA ZAMANI

1. Genel Olarak

2004 Sayılı İcra ve İflas Kanunu m.72’ de öngörüldüğü üzere borçlu, icra takibinden önce veya takip sırasında borçlu bulunmadığını ispat için menfi tespit davası açabilir²². Borçlu, aslında borçlu olmadığı veya borçlu olmadığına inandığı aleyhine başlatılan bir icra takibine itiraz eder. Fakat alacaklı bu itiraz ile takip durduğundan alacağına kavuşmak için genel mahkemede itirazın iptali veya icra mahkemesinde itirazın kaldırılması yoluna başvurabilir. Borçlu da kendisine karşı başlatılmış icra takibinde takip devam ederken borçlu olmadığını öne sürerek menfi tespit davası açabilir. Yahut borçlu, kendisine karşı icra takibi başlatılmadan önce borçlu olmadığının tespitine yönelik hukuki yararı varsa menfi tespit davası açabilir. Borçlu, takipten önce veya sonra alacaklıya karşı açtığı menfi

²⁰ KURU/BUDAK, s. 99; ÇİÇEKLİ, s. 866.

²¹ Yargıtay 19. Hukuk Dairesinin 18.04.2013 T., 2013/4329 E., 2013/7144 K. sayılı kararı, <https://karararama.yargitay.gov.tr/> (E.T.: 29.11.2023).

²² Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun 18.01.2012 T., 2011/622 E., 2012/9 K. sayılı kararı, <https://karararama.yargitay.gov.tr/> (E.T.: 29.11.2023): “Menfi tespit davasında amaç bir hukuki ilişkinin veya bir hakkın gerçekten mevcut olmadığına tespitine yöneliktir. Başka bir deyişle hukuki bir yarar bulunması koşuluyla sonuçta alacak-borç ilişkisi doğuracak bir durumun olmadığına tespiti amaçlanır. Dayanılan hukuki ilişkinin gerçekten mevcut olmadığı icra takibine maruz kalmadan önce ileri sürülebileceği gibi, icra takibinden sonra da ileri sürülebilir. Borçlunun icra takibinden önce veya sonra menfi tespit davası açabilmesi için borçlu olmadığına tespitinde hukuki yararının bulunması şarttır. Buna rağmen, borçlunun, alacaklının harekete geçmesini beklemeden borçlu olmadığına tespitinde korunmaya değer bir yararı bulunabilir. Bu tür bir yararının bulunması halinde borçlu, borçlu olmadığına tespiti için dava açabilir. Bunun dışında, icra takibi taraflar arasındaki maddi ilişkiyi tespit edecek nitelikte olmadığından, alacaklının takibe girişmesinden sonra, hatta takip kesinleştikten sonra da borçlunun, borçlu olmadığına tespitini mahkemeden istemesi mümkündür. Borçlu, belirtilen şekilde takipten önce veya sonra alacaklıya karşı bir menfi tespit davası açar; bu davayı kazanırsa, hakkındaki icra takibi iptal edilir ve borcu ödemekten kurtulur.”

tespit davasını kazanır ve karar kesinleşirse hakkındaki icra takibi iptal edilerek borcundan kurtulur. Eğer borçlu icra dairesine parayı öderse takip sona erer ve borçlu menfi tespit davası açamaz. Bu durumda İİK m. 72 gereğince istirdat davası açabilir. Menfi tespit davası esnasında borçlu cebri icra tehlikesi altında borcu öderse menfi tespit davası kanun hükmü gereği kendiliğinden istirdat davasına dönüşür.

2. İcra Takibinden Önce Açılan Menfi Tespit Davası

Alacaklı henüz icra takibine girişmeden önce borçlu hukuki yararı var ise borçlu olmadığına tespiti için menfi tespit davası açabilir. Örneğin alacaklı olduğunu öne süren kişinin borçlu olduğunu öne sürdüğü kişinin imzasının yer aldığı senedi de ihtarnamesine ekleyerek noter aracılığıyla ihtarname göndermesi ve ödeme yapılmasını istemesi üzerine icra takibinden önce menfi tespit davası açılmasında Yargıtay kararları gereği hukuki yarar vardır²³. İcra takibinden önce açılan menfi tespit davası sonrası alacaklının icra takibi başlatması durumunda icra takibi, menfi tespit davasının açılması nedeniyle kendiliğinden durmaz. Bu konuda borçlu, İİK m.72/2 gereğince borçlu, alacağın yüzde on beşinden aşağı olmamak üzere gösterilecek teminat karşılığında icra takibinin durdurulmasını mahkemeden talep edebilir. Fakat menfi tespit davasına bakan mahkeme, mutlaka takibin durdurulması hakkında ihtiyati tedbir kararı vermek zorunda değildir²⁴.

3. İcra Takibinden Sonra Açılan Menfi Tespit Davası

Alacaklı icra takibini başlatmasının ardından borçlu, takip devam ederken böyle bir borcunun olmadığına yönelik menfi tespit davası ikame edebilir. Yargıtay kararları gereği icra takibinden sonra açılan menfi tespit davasına hukuki yararın olması için, davacının hakkının güncel bir saldırı ile tehdit edilmiş olması, tehdidin davacıya zarar verebilecek nitelikte olması ve icraya yetki vermeyen tespit hükmünün tehlikeyi ortadan kaldırmaya elverişli olmaması gerekir²⁵. Örneğin, ödeme emrine imza yönünden itiraz eden borçlunun itirazı ile duran takibi devam ettirmek için alacaklı, itirazın iptali davası açarsa borçlu bu davaya vereceği cevap dilekçesinde borçlu olmadığını serbestçe ileri sürebileceğinden, burada ayrı bir menfi tespit davası açmasında hukuki yarar yoktur²⁶. İİK m. 72/3 gereği bu davanın

²³ Yargıtay 19. Hukuk Dairesinin 22.04.2014 T., 2014/4350 E., 2014/7832 K. sayılı kararı, <https://karararama.yargitay.gov.tr/> (E.T.: 29.11.2023); İcra takibinden önce açılan menfi tespit davalarında hukuki yarar koşulu hakkındaki detaylı Yargıtay kararları için bkz: UYAR, s. 17-22.

²⁴ TÜRK, Maddi Hukuk ve İcra İflas Hukuku Yönleriyle Menfi Tespit Davası, s. 251.

²⁵ UYAR, s. 113.

²⁶ UYAR, s. 114.

ikame edilmesi açılmış olan icra takibini durdurmaz. Davaya bakan mahkeme, ihtiyati tedbir yoluyla takibin durdurulmasına karar veremez. Burada, borçlu ancak gecikmeden doğan zararları karşılamak ve alacağın yüzde on beşinden aşağı olmamak üzere göstereceği teminat karşılığında, mahkemeden ihtiyati tedbir yolu ile icra veznesindeki paranın alacaklıya verilmemesini isteyebilir (İİK m.72/3)²⁷. Borçlu icra takibinden sonra borcu ödeyinceye kadar menfi tespit davası açabilir²⁸.

C. KAMBİYO BORÇLUSUNUN SAVUNMA ARAÇLARI

Kambiyo senetleri yaratıcı, kurucu kıymetli evrak niteliğindedir. Kambiyo senetlerindeki hak senetle birlikte doğar. Kambiyo senetleri kural olarak, düzenlenmelerine neden olan bir temel alacağa, *illi* bir ilişkiye dayanmaktadır²⁹. Kambiyo senedinin bir borç ilişkisine dayanması olağan

²⁷ Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun 07.06.2022 T., 2020/ 297 E., 2022/835 K. sayılı kararı, [https://karararama.yargitay.gov.tr/\(E.T.: 01.12 .2023\):](https://karararama.yargitay.gov.tr/(E.T.: 01.12 .2023):)

“İcra takibinden sonra açılan menfi tesbit davasında ihtiyati tedbir yolu ile takibin durdurulmasına karar verilemez. Ancak, borçlu gecikmeden doğan zararları karşılamak ve alacağın yüzde on beşinden aşağı olmamak üzere göstereceği teminat karşılığında, mahkemeden ihtiyati tedbir yoluyla icra veznesindeki paranın alacaklıya verilmemesini isteyebilir.Dava alacaklı lehine neticelenirse ihtiyati tedbir kararı kalkar. Buna dair hükmün kesinleşmesi hâlinde alacaklı ihtiyati tedbir dolayısıyla alacağını geç almış bulunmaktan doğan zararlarını gösterilen teminattan alır. Alacaklının uğradığı zarar aynı davada takdir olunarak karara bağlanır. Bu zarar her hâlde yüzde yirmiden aşağı tayin edilemez. Dava borçlu lehine hükme bağlanırsa derhâl takip durur. İlamın kesinleşmesi üzerine münderecatına göre ve ayrıca hükme hacet kalmadan icra kısmen veya tamamen eski hâle iade edilir. Borçluyu menfi tespit davası açmaya zorlayan takibin haksız ve kötü niyetli olduğu anlaşılırsa, talebi üzerine, borçlunun dava sebebi ile uğradığı zararın da alacaklıdan tahsiline karar verilir. Takdir edilecek zarar, haksızlığı anlaşılan takip konusu alacağın yüzde yirmisinden aşağı olamaz. Borçlu, menfi tesbit davası zımında tedbir kararı almamış ve borç da ödenmiş olursa, davaya istirdat davası olarak devam edilir.”

²⁸ COŞKUN, Mahmut, Yeni Türk Ticaret Kanunu'na Göre Kıymetli Evrak Hukuku (Bono- Poliçe-Çek), Ankara, Adalet Yayınevi, 2012, s. 1034.

²⁹ BOZER, Ali/ GÖLE, Celal, Kıymetli Evrak Hukuku, Ankara, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 10. Bası, 2021, s. 67; ÖZTAN, Fırat, Kıymetli Evrak Hukuku, Ankara, Yetkin Yayınları, 26. Baskı, 2022, s. 70; ÜLGEN, Hüseyin/ HELVACI, Mehmet/ KAYA, Arslan/ NOMER ERTAN, Füsün, Kıymetli Evrak Hukuku, İstanbul, Vedat Kitapçılık,14. Bası, 2021, s. 94; Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun 05.02.2019 T., 2017/821 E., 2019/58 K. sayılı kararı, [https://karararama.yargitay.gov.tr/\(E.T.: 28.11.2023\):](https://karararama.yargitay.gov.tr/(E.T.: 28.11.2023):) *“Bütün mücerret alacaklarda olduğu gibi kambiyo senedi alacağı da kural olarak uygun bir asıl borç ilişkisine, bir illi ilişkiye dayanır. Bir kambiyo senedi düzenleyip veren ve bu senedi alan herkes, bütün hukuki işlemlerin yapılmasına temel teşkil eden bir gayeye ulaşmak istemektedir. İşte bu gaye bir kambiyo senedinde mündemîç hakkın doğumu ve devri açısından hukuki sebebi teşkil eder. Kambiyo senedi düzenlenmesi dolayısıyla ortaya çıkan ilişki “kambiyo ilişkisi” ismiyle anılmaktadır. Kambiyo senedi vermek suretiyle borç altına giren borçlu “kambiyo taahhüdü”nde bulunmuş olur. Kambiyo ilişkisinin altında esas itibarıyla bir asıl /temel borç ilişkisi vardır. Kambiyo senedinden kaynaklanan talebin geçerliliği, temel ilişkiden kaynaklanan temel talebin ve bununla ilgili olarak taraflar arasında varılmış amaca ilişkin mutabakatın geçerliliğinden*

ve yaygın olmakla beraber bu husus şart değildir. Kambiyo taahhüdü, karşılıksız veya bir hatır ilişkisi için oluşturulan bir temel ilişkiye de dayanabilir³⁰. Kambiyo senedi her ne kadar mücerret olsa da, senedi düzenleyen kişinin senedi düzenlemesinin altında bir *illi* ilişki yatmaktadır. Senedin düzenlenmesinin temelinde yatan bu ilişki bir satış, ödünç, hizmet, eser sözleşmesi alacağı olabilir. Temel borç ilişkisinin taraflarından birinin bir kambiyo senedi düzenleyip lehtara vermesiyle kambiyo ilişkisi diye adlandırılan ve temel borç ilişkisinden bağımsız olan ikinci bir borç ilişkisi doğar³¹.

Kambiyo senedi borçlusunun açtığı menfi tespit davasının konusu doğrudan doğruya kambiyo senetleri hukukundan kaynaklanabileceği gibi temel borç ilişkisine ilişkin nedenlerden de kaynaklanabilir³². Bununla birlikte borçlunun takas defini kullanması halinde ise, ne temel borç ilişkisine, ne de kambiyo senedi borcuna dayanılmakta borçlu, kambiyo senedinden doğan borcu ile hamildeki alacağını takas etmektedir. Kambiyo senedi taahhüdünde bulunan kişiler, senet üzerindeki haktan dolayı sorumlu olduklarını, senede imzalarını koyarak kendilerinden sonra gelenlere

tamamen bağımsızdır. Kambiyo senedinden doğan talep hakkına kambiyo hukuku, temel talebe ise bu talebin ait olduğu hukuk kuralları uygulanır.”; Yargıtay 12. Hukuk Dairesinin 05.12.2013 T. 2013/29072 E., 2013...738628 K. sayılı kararı, <https://karararama.yargitay.gov.tr/> (E.T.: 01.12.2023): “6102 Sayılı TTK'nun 645. maddesinde aynen, “Kıymetli evrak öyle senetlerdir ki, bunların içerdikleri hak, senetten ayrı olarak ileri sürülemediği gibi başkalarına da devredilemez” hükmüne yer verilmiştir (6762 Sayılı TTK'nun 557. maddesi). Kambiyo senedi alacağı kural olarak uygun bir asıl borç ilişkisine, bir illi ilişkiye dayanır. Bir kambiyo senedi düzenleyip veren ve bu senedi alan herkes, bütün hukuki işlemlerin yapılmasına temel teşkil eden bir gayeye ulaşmak istemektedir. İşte bu gaye, bir kambiyo senedinde mündemiç hakkın doğumu ve devri açısından hukuki sebebi teşkil eder. Kambiyo senedi düzenlenmesi dolayısıyla ortaya çıkan ilişki “kambiyo ilişkisi” ismiyle anılmaktadır. Kambiyo senedi vermek suretiyle borç altına giren borçlu “kambiyo taahhüdü”nde bulunmuş olur. Kambiyo ilişkisinin altında esas itibarıyla bir asıl/temel borç ilişkisi vardır. Kambiyo senedinden kaynaklanan talebin geçerliliği, asıl ilişkiden kaynaklanan temel talebin ve bununla ilgili olarak taraflar arasında varılmış amaca ilişkin mutabakatın geçerliliğinden tamamen bağımsızdır. Kambiyo senedinden doğan talep hakkına kambiyo hukuku, temel talebe ise, bu talebin ait olduğu hukuk kuralları uygulanır (Fırat Öztan, Kıymetli Evrak Hukuku, (Turhan Kitabevi, 1997) S.373-3749).”

³⁰ ÜLGEN (HELVAÇI/ KAYA/ NOMER ERTAN), s. 94; YILMAZ, Lerzan, *Kambiyo Senetlerinde (Çek- Bono- Poliçe'de) Def'iler*; İstanbul, Aristo Yayınevi, 2. Baskı, 2017, s. 124; POROY/ TEKİNALP, s. 142.

³¹ Yargıtay 12. Hukuk Dairesinin 03.10.2013 T., 2013/22391 E., 2013/31203 K. sayılı kararı, <https://karararama.yargitay.gov.tr/> (E.T.: 28.11.2023).

³² TÜRK, *Maddi Hukuk ve İcra İflas Hukuku Yönleriyle Menfi Tespit Davası*, s. 128; GÜRBÜZ, A. Hulusi, *Ticari Senetlerin İptali Davaları ve Ticari Senetlere Özgü Sorunlar*; İstanbul, Arpaz Matbaacılık, 1984, s.524 vd., s. 620 vd.; İNAN, Nurkut, *Türk Hukukunda Hatır Senetleri ve Özellikle Hatır Bonoları*, Ankara, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayınları, 1969, s. 106-110.

garanti etmektedirler. Fakat bu garanti borcu senedin düzenlenmesine veya ciro edilmesine sebep olan temel ilişkiden kaynaklanmamakta, kambiyo taahhüdünde bulunmanın sonucunda ortaya çıkmaktadır³³. Bu durum kambiyo senetleri hukukundan kaynaklanan menfi tespit davasına sebebiyet verir. Açılan menfi tespit davasının konusu temel borç ilişkisine yönelikse borçlu bu davada, temel borç ilişkisinin irade bozukluğu veya gabin ile sakat olması, ahlaka ve kamu düzenine aykırı olması, kumar ve bahis borcuna dayalı olması, zamanaşımına uğraması gibi sebepler öne sürülmektedir.

Kambiyo senedi borçlusu, borçlu olmadığını ileri sürerek açtığı menfi tespit davasındaki savunmaları maddi hukuk açısından itiraz ve defi niteliğindedir. Defi, bir talep karşısında kalan borçlunun, bu talebin varlığını (gerçekliğini) kabul, ancak haklı bir nedene dayanarak bunu yerine getirmekten kaçınma hakkı bulunduğu yolundaki savunmasıdır³⁴. İtiraz ise bir hakkın doğumuna engel olan veya sona ermesini gerektiren olgulardır³⁵. İtiraz, hakkın mevcut olmadığına veya hiç doğmadığına, sona erdiğine veya sınırlandırıldığına dair savunmaları kapsamaktadır³⁶. Türk Ticaret Kanunu'ndaki defi kavramı, teknik anlamda bir defiyi ifade etmemektedir; bir üst kavram olarak kullanılmış olup hem itirazları hem de teknik anlamı ile defileri kapsamaktadır³⁷. İcra hukukunda ise defi terimine yer verilmemekle beraber, kambiyo senetlerine özgü haciz yolu ile takipte itiraz sebepleri, şikâyet konusu dışında kalan tüm kambiyo hukukundaki defileri kapsar³⁸.

Türk Ticaret Kanunu, defilere ilişkin sınıflandırmayı tek maddede ve belirli bir düzende ve başlık altında yapmamış, farklı maddelerde, öne sürülebilecek defilere ilişkin düzenlemeler getirmiştir. Türk Ticaret Kanunu'nun 659. maddesinde hamiline yazılı senetlerdeki defileri, 825.

³³ CEYLAN, Nurettin, *Kambiyo Senetlerine Dayalı Olarak Açılan Menfi Tespit Davası*, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2. Baskı, 2023, s. 166.

³⁴ İMREGÜN, Oğuz, *Kıymetli Evrak Hukuku*, İstanbul, Filiz Kitabevi, 2007, s. 20.

³⁵ CANSEL, Erol/ ÖZEL, Çağlar, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, Ankara, Seçkin Yayınevi, Cilt:1, 2. Baskı, 2017, s. 76.

³⁶ NOMER, Haluk Nami, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, İstanbul, Beta Yayınevi, 19. Baskı, 2023, s. 29.

³⁷ KINACIOĞLU, Naci, *Kıymetli Evrak Hukuku*, Ankara, Gazi Büro Kitabevi, 4. Baskı, 1993, s. 197; BAHTİYAR, Mehmet, *Kıymetli Evrak Ders Notları*, İstanbul, Beta Basım Yayım Dağıtım, 19. Baskı, 2022, s.32; İMREGÜN, s. 20; YILMAZ, s. 138.

³⁸ YARDIM, Mehmet Ertan, *Kambiyo Senetlerine Özgü Haciz Yoluyla Takipte İtiraz*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı, 2012, s. 191.

maddesinde ise emre yazılı senetlerdeki defiler düzenlenmiştir. TTK m. 687’ de ise poliçedeki şahsi defiler düzenlenmektedir³⁹.

TTK m. 825/1’e göre, “*Borçlu, emre yazılı bir senetten doğan alacağa karşı ancak senedin geçersizliğine ilişkin veya senet metninden anlaşılan def’ilerle alacaklı kim ise ona karşı, şahsen haiz bulunduğu def’ileri ileri sürebilir.*” ve TTK m. 659/1’e göre, “*Borçlu hamile yazılı bir senetten doğan alacağa karşı, ancak senedin geçersizliğine ilişkin veya senedin metninden anlaşılan def’ilerle, alacaklı her kim ise ona karşı şahsen sahip olduğu def’ileri ileri sürebilir.*”. Türk Ticaret Kanunu’nda defileri düzenleyen maddelerden çıkarılabilecek ortak bir sınıflandırma vardır. Anılan kanun maddeleri bir arada değerlendirildiğinde Türk Ticaret Kanunu’nda kambiyo senetlerinde defiler, “*senet metninden anlaşılan def’iler*”, “*senedin geçersizliğine ilişkin defiler*” ve “*şahsi (nispî) defiler*” olmak üzere üç kategoriye ayrılmaktadır⁴⁰. Bu defî türleri de kambiyo senetlerine dayalı olarak açılan menfi tespit davasının konularını oluşturmaktadır.

D. KAMBYO SENEDİNDEKİ BİR TAAHHÜDÜN GEÇERSİZLİĞİNE İLİŞKİN DEFİLERE DAYANAN MENFİ TESPİT DAVASI

1. Genel Olarak

Kambiyo senedi borçlusu, geçersizlik defilerini öne sürerek senette yer alan alaktan sorumlu olmadığını menfi tespit davası açarak öne sürebilir. Senetteki bir taahhüdün geçersizliğine yönelik bir defî ileri sürülebilmesi için öncelikle ortada şeklen geçerli bir senet bulunmalı fakat bu senet hüküm ifade etmemelidir⁴¹. Geçersizlik, geçerli bir senedin varlığına rağmen, geçersizlik kişiliğinde doğan kişi bakımından söz konusudur⁴². TTK m.

³⁹ TTK m. 687 hükmü TTK m. 778 gereğince bonolarda; TTK m. 818 gereğince ise çekler hakkında da uygulanabilmektedir.

⁴⁰ KARAHAN, Sami/ ARI, Zekeriyya/ BOZGEYİK, Hayri/ SARAÇ, Tahir/ ÜNAL, Mücahit: Kıymetli Evrak Hukuku, Konya, Mimoza Yayınları, 2. Baskı, 2014, s.101; Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun 05.03.2020 T., 2017/612 E., 2020/258 K. sayılı kararında TTK’ daki defilere ilişkin hükümlerin yer aldığı TTK m. 659, m. 825, m. 687 ‘ye verilerek kanun metninden çıkarılan ayrıma göre defilere ilişkin ayrıma değinilmiştir: <https://karararama.yargitay.gov.tr/> (E.T.: 05.12.2023): “... Bu maddeler birlikte dikkate alındığında defî kavramının; senedin hükümsüzlüğüne ilişkin defiler; senet metninden anlaşılan defiler ve senedin önceki hamillerinden biriyle mevcut ilişkiden doğan defiler şeklinde üçlü bir ayrıma tabi tutulduğu söylenebilir.”

⁴¹ İMREGÜN, s. 21; BAHTİYAR/ TAŞDELEN/ BİÇER/ HAMAMCIOĞLU, s. 27; ÜNAL (KARAHAN/ ARI/ BOZGEYİK/ SARAÇ), s. 103; HELVACI (ÜLGEN/KAYA/NOMER ERTAN), s. 74.

⁴² HELVACI (ÜLGEN/KAYA/NOMER ERTAN), s. 73.

659/1 ve m. 825/1 de yer alan “*senedin geçersizliğine ilişkin defiler*” ifadesi doktrinde kimi yazarlarca⁴³ eleştirilerek kimi yazarlarca⁴⁴ da bu ifadenin “*senetteki beyanın hükümsüzlüğü*” olması gerektiği savunulmuştur. Zira bu başlık altında sayılabilecek defiler senedi hükümsüz kılmamaktadır. Bizler de çalışmamızda kanun lafzında geçen “*senedin geçersizliğine ilişkin defiler*” başlığı yerine “*senetteki bir taahhüdün geçersizliğine ilişkin defiler başlığını*” kullanmayı tercih etmekteyiz. Bu defiler, senet içeriğinden ve metninden kural olarak anlaşılamayan, senette ifadesini bulan hakkın hükümsüzlüğüne ait defilerdir⁴⁵. Senetteki bir taahhüdün geçersizliğine ilişkin defiler, senet şeklen tamamen geçerli olmasına karşın, o senet ile taahhüt altına girenlerden biri veya birkaçı için geçersiz olabilir⁴⁶. Buradaki defiler, senet metninden anlaşılmadığından ötürü yalnızca ileri sürülebilecek kişi tarafından bilinebilmektedir ve bu sebeptendir ki ileri sürülebilecek definin ilgilisi dışındaki kişi tarafından ileri sürülemez. Senetteki taahhüdün geçersizliğine ilişkin defilerde, sadece defiyi ileri sürebilecek kişi için senedin geçersiz olması, bu defiyi diğer senet borçlularının ileri sürememesi ve senedin diğer senet borçluları için geçerli olmaya devam etmesi (senedin şekli şartlarının geçerli olması halinde) kambiyo senetlerindeki imzaların bağımsızlığı ilkesinin bir sonucudur.

Doktrinde defilere ilişkin yapılan bir başka sınıflandırma da defilerin ileri sürülebileceği çevre açısından mutlak defi ve nispi defi ayrımıdır. Mutlak defiler, bir kambiyo senedi ile taahhüt altına giren kişinin, kendisine senetten doğan bir taleple başvuran herkese karşı ileri sürebileceği defilerdir. Nispi defiler, mutlak defilerin aksine sadece belirli bir alacaklıya ilgilisi tarafından ileri sürülebilen defilerdir⁴⁷.

Senetteki bir taahhüdün geçersizliğine ilişkin defilerdeki sınıflandırmaya yönelik doktrinde bir görüş birliği bulunmamaktadır. Kimi yazarlar⁴⁸ bu defileri iradeye ilişkin geçersizlik defileri ve isnat defileri olarak ikiye ayırmış, kimi yazarlar ise Türk Ticaret Kanunu’nda öngörülmüş

⁴³ BAHTİYAR, Mehmet/ TAŞDELEN, Nihat/ BİÇER, Levent/ HAMAMCIOĞLU, Esra, *Kıymetli Evrak Hukuku*, İstanbul, Beta Basım Yayın Dağıtım, 2022, s. 27; YILMAZ, s. 199.

⁴⁴ YILMAZ, s. 201.

⁴⁵ TUNA, Ergun, *Ticaret Hukuku Cilt III- Kıymetli Evrak*, İstanbul, Marmara Üniversitesi Nihad Sayar Eğitim Vakfı Yayınları, 1998, s. 246.

⁴⁶ BAHTİYAR/ TAŞDELEN/ BİÇER/ HAMAMCIOĞLU, s. 27.

⁴⁷ ÜNAL (KARAHAN/ ARI/ BOZGEYİK/ SARAÇ), s.107; HELVACI (ÜLGEN/ KAYA/ NOMER ERTAN), s.73; BAHTİYAR, s.33.

⁴⁸ ÜNAL (KARAHAN/ ARI/ BOZGEYİK/ SARAÇ), s. 103-107.

ve iradeye ilişkin geçersizlik defileri, dolaşım (kambiyo) sözleşmesinin bulunmadığı defî ve isnat defileri olarak ayrımlara tabi tutmuştur⁴⁹. Diğer birtakım yazarlar bu defileri, etkilerine ve tarafları açısından yapılan ayırimda mutlak ve nispi ayırımına göre incelenmekte olup, bu defilerin sınırlı hallerde mutlak, genellikle nispi nitelikte olduğunu savunmaktadır⁵⁰. Bizler de çalışmamızda bu sınıflandırmayı, Yargıtay kararları da ağırlıklı olarak bu sınıflandırmayı esas aldığından⁵¹, benimseyerek çalışmamızda geçersizlik defilerini “*Mutlak Etkili Geçersizlik Defileri*” ve “*Nispi Etkili Geçersizlik Defileri*” olarak iki ayrı başlıkta inceleyeceğiz.

⁴⁹ POROY/ TEKİNALP, s. 95-98; ARSLAN, İbrahim, *Kambiyo Senetlerinde Geçersizlik Defileri*, Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt:16, Sayı:1, 2008, s. 17.

⁵⁰ BAHTIYAR/ TAŞDELEN/ BİÇER/ HAMAMCIOĞLU, s. 29; PULAŞLI, s. 72; COŞKUN, s. 94-104; YILMAZ, s. 214.

⁵¹ Yargıtay 12. Hukuk Dairesinin 13.02.2018 T., 2016/27907 E., 2018/1229 K. sayılı kararı, <https://karararama.yargitay.gov.tr/> (E.T.:02.12.2023): “Senedin hükümsüzlüğünü gerektiren defiler senet ve eklentilerinden anlaşılın anlaşılmasın senedin hükümsüz sayılmasını gerektiren defilerdir. Bu defilerin bir kısmı mutlak, bir kısmı nispi (kişisel) defî niteliğindedir.. Kanunda öngörülüp açık bir hükümle düzenlenen bu durumların dışında gerek doktrinde ve gerekse de uygulamada “imzanın sahte olması”, “senet metninde sahtekarlık (tahrifat) yapılmış olması”, “borçlunun borçlanma ehliyetinin bulunmaması”, “senette zorunlu şekil koşullarının bulunmaması”, “imza sahibinin temsil yetkisinin bulunmaması”, “senedin zamanaşımına uğramış bulunması” vb. defiler senedin hükümsüzlüğüne yönelik olup her hamile (iyiniyetli olsa dahi) karşı ileri sürülebilen mutlak defî olarak kabul edilmektedir. Bu nedenledir ki, borçlunun hamil/alacakliya karşı senet metninde sahtekarlık (tahrifat) iddiası mutlak defîdir ve mahkemece bu iddia incelenmelidir. (Hukuk Genel Kurulunun 04.03.2015 gün ve 2013/19-1746 E., 2015/896 K.)”; Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun 13.06.2018 T., 2017/1627 E., 2018/1187 K. sayılı kararı, <https://karararama.yargitay.gov.tr/> (E.T.:02.12.2023): “Senetteki beyanın hükümsüzlüğüne taalluk eden defilerin ileri sürülmesi noktasında önem arz eden husus hükümsüzlüğün senette değil, senedin oluşturulmasına ilişkin keşideci iradesinde kendisini göstermektedir. İmzanın sahte olması veya korkutma suretiyle atılmış olması, temsil yetkisini haiz olmayan kimsenin kambiyo senedi düzenlemesi gibi hâllerde herkese karşı ileri sürülebilen, mutlak nitelikte bir hükümsüzlük defî mevcuttur. İmzanın zorla (tehdit, korkutma suretiyle) atılmış olmasında keşidecinin bir kambiyo senedi düzenleyerek tedavüle çıkartma iradesinin bulunduğundan söz edilemez ve keşidecinin bu yöndeki beyanı –velev iyi niyetli olsa dahi– herkese karşı ileri sürülebilir (Yılmaz, s.209).”; Yargıtay 4. Hukuk Dairesinin 18.11.2015 T., 2014/14825 E., 2015/13226 K. sayılı kararı, <https://karararama.yargitay.gov.tr/> (E.T.: 02.12.2023): “Dava tarihinde yürürlükte bulunan 6762 sayılı TTK'nın 737. maddesine göre, borçlu emre yazılı bir senetten doğan alacağa karşı ancak, “senedin hükümsüzlüğüne” veya “senedin metninden anlaşılan” defîlerle alacakliya karşı şahsen haiz olduğu defîleri ileri sürebilir. Senedin Hükümsüzlüğüne ilişkin defî’ler nisbi ve mutlak defîler olup, mutlak defîler herkese karşı ileri sürülebilir. Senedin iradeyi fesada uğratan sebeplerden ötürü iptali kural olarak ancak senedin tarafına karşı istenebilir. Bu şekilde düzenlenen senedin usulüne uygun olarak başkasının eline geçmiş olması halinde, bu tür defî’ler ancak karşı tarafın kötü niyetli veya ağır kusurunun bulunduğuunun ispatı halinde 3. kişiye karşı ileri sürülebilir.”

2. Mutlak Etkili Geçersizlik Defilerine Dayanan Menfi Tespit Davası

a- Ehliyetsizlik

Kambiyo ehliyeti, kambiyo taahhüdünde bulunma ehliyeti (borçlanma ehliyeti) ve kambiyo taahhüdünden hak süjesi olabilmek, yararlanmak açısından kambiyo taahhüdünden yararlanma ehliyeti olarak ikiye ayrılmaktadır⁵². Kambiyo taahhüdünden yararlanma ehliyeti ile ilgili Kambiyo Senetlerinde Borçlanma Ehliyeti başlıklı TTK m. 670' de özel bir hüküm bulunmadığından bu konuda genel hükümler uygulama alanı bulacaktır⁵³. Bundan ötürü de hak ehliyeti olan herkes, kambiyo senedinden yararlanma ehliyetine sahiptir⁵⁴. Hak ehliyeti, kişinin hak sahibi olabilmek ve borç altına girebilme ehliyetidir⁵⁵. TMK m.8 gereğince *her insanın hak ehliyeti vardır ve bütün insanlar; hukuk düzeninin sınırları içinde, haklara ve borçlara ehil olmada eşittirler*.

Kambiyo taahhüdünde bulunma ehliyeti açısından TTK' da özel bir şart bulunmamakla beraber TTK m. 670 gereğince *sözleşme ile borçlanmaya ehil olan kişi, kambiyo senetleri ile borçlanmaya da ehildir*. Sözleşme ile borçlanmaya ehil olmak ise fiil ehliyetinin varlığını gerektirir. Fiil ehliyeti TMK m. 9 gereğince kişinin kendi fiilleriyle hak edinebilme ve borç altına girebilme yeteneğidir. Hak ehliyetine kanunun getirdiği sınırlar çerçevesinde, her kişi eşit derecede sahip olduğu halde, fiil ehliyetinde böyle bir durum bulunmaz⁵⁶. Çünkü fiil ehliyetine sahip olmak için kanun gereği bazı şartlar aranmaktadır. Bunlar, ayırt etme gücüne sahip olmak, ergin olmak ve kısıtlı olmamaktır (TMK m. 10). Bu şartları bünyesinde barındıran kişi kambiyo taahhüdünde bulunma ehliyet sahibi olur. Fiil ehliyeti olmayan kişinin senede attığı imza, kendisine isnat edilemeyecek, bu kişinin imzası sebebiyle bir sorumluluğu olmayacaktır⁵⁷.

Gerçek ve tüzel kişiler kambiyo taahhüdünden yararlanma ve kambiyo taahhüdünde bulunma ehliyetine sahiptirler. Fakat tüzel kişiliği

⁵² ÖZTAN, 2022, s. 72.

⁵³ KENDİGELEN, Abuzer/ KIRCA, İsmail, Kıymetli Evrak Hukuku, İstanbul, On İki Levha Yayınları, 7. Baskı, 2023, s. 135.

⁵⁴ KINACIOĞLU, s. 123; KENDİGELEN/ KIRCA, s. 135.

⁵⁵ HELVACI, Serap/ ERLÜLE, Fulya, Medeni Hukuk, İstanbul, Legal Yayıncılık, 9. Baskı, 2023, s. 63.

⁵⁶ ANTALYA, O., Gökhan/ TOPUZ, Murat, Medeni Hukuk, İstanbul, Seçkin Yayıncılık, 9. Baskı, 2024, s. 174.

⁵⁷ KENDİGELEN/ KIRCA, s. 99.

olmayan mal toplulukları, kural olarak kambiyo taahhüdünde bulunmaya veya yararlanmaya ehil değildirler. Donatma iştiraki, adi ortaklık gibi tüzel kişiliği olmayan mal topluluklarının kural olarak haklara ve borçlara ehil olmaları mümkün olmadığından kambiyo taahhüdünden yararlanma veya kambiyo taahhüdünde bulunma ehliyetleri yoktur. Ancak bu tüzel kişiliği olmayan mal toplulukları adına, bunların idareci veya temsilcileri kambiyo taahhüdünde bulunabilir⁵⁸. Örneğin adi ortaklıkta, yetkili kişinin ortaklık adına kambiyo senedi imzalaması veya ortakların birlikte veya temsilcileri aracılığıyla ortaklık ilişkisi çerçevesinde kambiyo taahhüdünde bulunması mümkün olup, bu hallerde TBK m. 638 gereğince tüm ortaklar müteselsilen sorumlu olur.

Ehliyetsizlik halinin senede lehtara verildiği anda bulunması bu definin ileri sürülebilmesi için yeterli olup kişi, senedin düzenlendiği anda ehliyetli olsa da senedin verildiği andaki ehliyetsizlik halini borçlu, defi olarak her zaman ileri sürebilir⁵⁹. Yargıtay'ın yerleşik içtihatları gereğince hukuki işlemlerde ehliyetli olma esası kamu düzenine ilişkin olup mahkemece resen dikkate alınmalıdır⁶⁰. Ehliyetsizlik, senetteki beyanın geçersizliğine ilişkin mutlak etkili bir geçersizlik defi olup iyi niyetli, kötü niyetli hamil farkı ayırt edilmeksizin herkese karşı ileri sürülebilir⁶¹. Kambiyo taahhüdündeki beyanın ehliyetsizlik sebebi ile hükümsüzlüğü yalnızca bunu ileri sürebilen kişi için önem arz etmekte olup, senedin

⁵⁸ YILMAZ, s. 397; ÖZTAN, 1997, s. 402- 403.

⁵⁹ ÖZTAN, *Fırat, Kıymetli Evrak Hukuku, Ankara, Turhan Kitabevi, 2. Baskı, 1997, s. 221- 222.*

⁶⁰ Yargıtay 12. Hukuk Dairesinin 27.10.2009 T., 2009/ 12164 E., 2009/ 20536 K. nolu kararı, <https://karararama.yargitay.gov.tr/>, (E.T.: 02.12.2023): “TTK. nun 582. maddesi gereğince, “akit ile borçlanmaya ehil olan kimse, poliçe, çek ve bono ile borçlanmaya da ehil” olduğundan, ancak medeni hakları kullanma ehliyetine sahip olan kişiler kambiyo senedi düzenleyebilirler. Başka bir deyişle, kanun koyucu kambiyo senetlerinin düzenlenmesi için özel bir ehliyet aramamıştır. Şu halde, medeni hakları kullanmak ehliyetinden kısmen ya da tamamen mahrum bulunan kişiler, kambiyo senedi düzenleyemezler. Bu nedenle borçlunun “senedi düzenlediği tarihte” hukuki ehliyete sahip olması gerekir. Aksi takdirde, senet geçerli olmaz. Alacaklı, senedi düzenleyen kişinin ehliyetsiz olması halinde iyiniyetli olduğunu dahi ileri süremez. Çünkü, ehliyet konusu kamu düzenini ilgilendirir ve süreye tabi olmaksızın icra mahkemesinden takibin iptali istenebilir.”

⁶¹ YILMAZ, s. 396; PULAŞLI, s. 122; Yargıtay 12. Hukuk Dairesinin 13.02.2018 T., 2016/27907 E., 2018/1229 K. nolu kararı, <https://karararama.yargitay.gov.tr/>, (E.T.: 02.12.2023): “Kanunda öngörülüp açık bir hükümle düzenlenen bu durumların dışında gerek doktrinde ve gerekse de uygulamada “imzanın sahte olması”, “senet metninde sahtekarlık (tahrifat) yapılmış olması”, “borçlunun borçlanma ehliyetinin bulunmaması”, “senette zorunlu şekil koşullarının bulunmaması”, “imza sahibinin temsil yetkisinin bulunmaması”, “senedin zamanaşımına uğramış bulunması” vb. defiler senedin hükümsüzlüğüne yönelik olup her hamile (iyiniyetli olsa dahi) karşı ileri sürülebilen mutlak def'i olarak kabul edilmektedir.”

geçersizliğini gerektirmez⁶² Ehliyetsizlik defi, maddi hukuk açısından bir itiraz, kıymetli evrak hukuku açısından geçersizlik defi, icra ve iflas hukuku bakımından da süresiz şikâyet sebebidir⁶³. Zira yapılan icra takiplerinde de fiil ehliyeti aranır. Kısıtlı kişi aleyhine başlatılan icra takibinde kısıtlının veli ya da vasisine ödeme emrinin tebliği gerekir, bu hususa uyulmamış olunması takibin iptali sebebidir⁶⁴. Kişi, ehliyetsizliği sebebi ile senette yer alan beyanın hükümsüzlüğüne ilişkin defiyi ileri sürerek, kambiyo taahhüdünden sorumlu olmadığını tespitini mahkemeden talep edebilir⁶⁵.

b- Yetkisiz Temsil

Bir kimsenin, hüküm ve sonuçları başka bir kişinin hukuk alanında doğmak üzere o kişinin ad ve hesabına hukuki işlem yapma yetkisine temsil denir⁶⁶. Kambiyo taahhüdünde bulunmak şahsa sıkı sıkıya bağlı bir hak olmadığından, temsilci aracılığıyla düzenlenmesi mümkündür. Türk Ticaret Kanunu'nda kambiyo senetlerinde temsile ilişkin olarak düzenlenen tek madde Yetkisiz İmza başlıklı TTK m. 678'dir. Bu özel hüküm dışında temsil türleri ve sonuçları açısından Borçlar Kanunundaki temsil hükümleri uygulanır⁶⁷. Türk Ticaret Kanunu'nda kambiyo senetlerinde temsile ilişkin olarak düzenlenen tek madde Yetkisiz İmza başlıklı TTK m. 678'dir. Bu özel hüküm dışında temsil türleri ve sonuçları açısından Borçlar Kanunundaki

⁶² ÖZTAN, 1997, s. 394.

⁶³ YARDIM, s. 192; Yargıtay 12. Hukuk Dairesinin 14.04.2016 T., 2015/ 32060 E., 2016/11186 K. nolu kararı, <https://karararama.yargitay.gov.tr/>, (E.T.: 29.12.2023): "Ehliyetsizliğe ilişkin bu durum kamu düzeni ile ilgili olup mahkemece re'sen dikkate alınması gerektiği gibi, süresiz olarak da şikâyet konusu yapılabilir."

⁶⁴ TANERİ, Gökhan, Uygulama Örnekleriyle Menfi Tespit Davası, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2. Baskı, 2023, s. 112.

⁶⁵ Yargıtay 19. Hukuk Dairesinin 05.04.2016 T., 2015/14090 E., 2016/5913 K. nolu kararı, <https://karararama.yargitay.gov.tr/>, (E.T.: 29.12.2023): "Mahkemece iddia, savunma, toplanan delillere ve benimsenen Adli Tıp Kurumu raporuna göre, bonolara dayalı olan İstanbul 13. İcra Dairesi'nin 2011/7978 sayılı dosyasında takibe konu olan bonoların tanzim tarihinde davacının hukuki ehliyetinin bulunmadığı bu sebeple davacının kefil sıfatıyla imzaladığı bonolardan dolayı borçlu olmadığının kabulü gerektiği, ipotek tesis tarihlerinde ise davacının hukuki ehliyete sahip olduğu gerekçesiyle davanın kısmen kabulüne, takiplere konu 3 adet senetten dolayı ehliyetsizlik nedeniyle davacının davalıya borçlu olmadığını tespitine, fazlaya ilişkin istemlerin reddine karar verilmiş, hüküm davacı vekilince temyiz edilmiştir. Dosyadaki yazılara kararın dayandığı delillerle gerekirci sebeplere ve özellikle ayrıntılı incelemeyi içeren Adli Tıp Kurumu Raporunun hükme esas alınmasında isabetsizlik bulunmamasına göre, davacı vekilinin yerinde görülmeyen bütün temyiz itirazlarının reddiyle usul ve kanuna uygun bulunan hükmün ONANMASINA.."; CEYLAN, s. 182.

⁶⁶ EREN, Fikret, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Ankara, Legem Yayınevi, 28. Baskı, 2023, s. 488.

⁶⁷ BAHTİYAR, s.62; POROY/TEKİNALP, s. 163.

temsil hükümleri uygulanır⁶⁸. TBK m. 504' e göre kambyo senetlerinde vekil aracılığıyla taahhütte bulunabilmek için vekilin bu hususta özel olarak yetkilendirilmesi gerekmektedir⁶⁹. Temsilci, temsil yetkisini usulüne uygun olarak kullanıp borçlandığında verilen taahhüt sonucunda temsil olunan borçlanmış olmaktadır. Senet üzerine temsil olunanın adı yazıldıktan sonra, altına “*temsilen*”, “*vekaleten*”, “*adına*”, vb. ilavelerle temsilcinin kendi adını yazıp imzalaması yeterlidir⁷⁰.

Tacir yardımcılarında olan ticari temsilci, bir ticari işletmeyi idare etmek ve hukuki işlemlerde tacirin ticaret unvanı altında vekaleten işletir (TBK m. 547). TBK m. 548' de yer alır. Ticari temsilci, iyiniyetli üçüncü kişilere karşı, işletme sahibi adına kambyo taahhüdünde bulunmaya ve onun adına işletmenin amacına giren her türlü işlemleri yapmaya yetkilidir. Bağımlı tacir yardımcılarında bir diğeri ise ticari vekildir, ticari vekil açıkça yetkili kılınmadıkça, ödünç olarak para veya benzerlerini alamaz, kambyo taahhüdünde bulunamaz (TTK m. 551).

Tüzel kişilerin kambyo senedi ile borç altına girebilmesi için senedi imzalayan şahsın organ veya temsilci olarak tüzel kişiyi temsil yetkisine sahip olması gerekmektedir⁷¹. Ticaret şirketlerinde organların temsil yetkisi, kanun ve esas sözleşme hükümlerine göre tayin edilir⁷². Hiç tüzel kişilik kazanamamış veya sona ermiş bir tüzel kişilik adına kambyo senedi düzenleyen kişi, bu senetten bizzat sorumlu olur⁷³. Anonim şirketlerde yönetim kurulu, şirketin temsil ve yönetim organıdır⁷⁴. Anonim şirkette temsil yetkisine yönelik yer alan Temsil Yetkisi başlıklı TTK m. 370' e göre, “*Esas sözleşmede aksi öngörülmemiş veya yönetim kurulu tek kişiden oluşmuyorsa temsil yetkisi çift imza ile kullanılmak üzere yönetim kuruluna aittir.*”. Anonim şirkette temsilcinin, çift imza gerekmesine rağmen tek

⁶⁸ BAHTİYAR, s.62; POROY/ TEKİNALP, s. 163.

⁶⁹ Yargıtay 19. Hukuk Dairesinin 24.10.2003 Tarih, 2002/7444 E. 2002/10473 K. nolu kararında; “*Kambyo senetleri vekil aracılığı ile düzenlenebilir. Vekilin kambyo senetlerini keşide edebilmesi için, BK'nun 388/2 maddesi uyarınca vekaletnamede bu konuda özel yetkisinin bulunması gerekir. Başka bir deyişle vekaletnamesinde açıkça kambyo taahhüdünde bulunma yetkisi ile donatılmayan vekil bono keşide edemez, ederse bu bono ile vekil edeni sorumluluk altına sokamaz, şahsen borç altına girer.*”; Karar metni için bkz: COŞKUN, s.80.

⁷⁰ COŞKUN, s.69.

⁷¹ ÖZTAN, 1997, s. 402- 403.

⁷² PULAŞLI, s.124.

⁷³ ÖZTAN, 1997, s. 392.

⁷⁴ TTK m. 373' e göre “*Yönetim kurulu, temsile yetkili kişileri ve bunların temsil şekillerini gösterir kararının noterce onaylanmış suretini, tescil ve ilan edilmek üzere ticaret siciline verir.*”

imza ile kambiyo taahhüdünde bulunması durumunda düzenlenen kambiyo senedinden imza sahibi temsilci bizzat sorumlu tutulur⁷⁵.

Limited şirkette ise müdür veya müdürler kurulu şirketin yönetim ve temsil organıdır⁷⁶. Türk Ticaret Kanunu'nun ikinci Kısım birinci bölümünde düzenlenen kollektif şirkette TTK m. 218' e göre ortakların her biri, TTK m. 304' de tanımlanan komandit şirkette ise, komandite ortaklardan her biri (TTK m. 318) şirketi temsile yetkilidir. Adi ortaklıkta ise, ortaklığın tüzel kişiliği olmadığından, eğer şirket sözleşmesinde bu konuda bir hüküm yok ise her ortak, ortaklığı üçüncü kişilere karşı temsil etme hakkına sahiptir.

Kambiyo taahhüdünde temsil yetkisinin bulunmaması, mutlak etkili geçersizlik def'i olup hamilin iyi niyetli olup olmadığı fark etmeksizin herkese karşı ileri sürülebilir⁷⁷. Yetkisizlik defini ileri süren temsil olunan, borçlu kabul edilemeyecek ve menfi tespit davası açma hakkına sahip olacaktır⁷⁸.

TBK m. 46' ya göre bir kimsenin yetkisi olmadığı halde bir başkasının nam ve hesabına hukuksal işlem yapmasına yetkisiz temsil denir. Yetkisiz temsil durumu, temsil yetkisinde sınırın aşıldığı, zaman itibari ile sona ermiş bir yetkinin olduğu, geri alınan bir yetki olmasına rağmen devam ediyormuş gibi işlemlerde bulunduğu ve verilen temsil yetkisinin tümüyle geçersiz olduğu durumlarda da söz konusu olabilir. Kambiyo senetlerinde yetkisiz temsile ilişkin TTK m. 678' de özel bir düzenleme olup, kanun maddesinde yetkisiz temsilciden bahsedilmekle beraber, yetkisiz temsilci

⁷⁵ SARAÇ (KARAHAN/ ARI/ BOZGEYİK/ ÜNAL), s. 166; YILMAZ, s. 407; *Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun 03.12.2014 T., 2013/ 12-1355 E., 2014/ 994 K. sayılı kararı.*

⁷⁶ *Yargıtay 12. Hukuk Dairesinin 29.03.2016 T., 2015/ 33079 E., 2016/9113 K. nolu kararı, https://karararama.yargitay.gov.tr/, (E.T.: 03.12.2023): "Somut olayda, alacaklı vekilinin cevap dilekçesi ile imzanın borçlu şirket adına şirket yetkilisi olan ...'in babası olan ... tarafından atıldığını, borçlu şirket temsilcisinin, babası... 'e imza atma yetkisi verdiğini ileri sürdükleri görülmektedir. Mahkemece alınan bilirkişi raporunda imzanın şirket yetkilisi... 'e ait olmadığı tespit edilmiştir. Bonoyu şirket adına imzaladığı iddia edilen ...'in mahkemeye sunulan vekaletnamede, kambiyo taahhüdünde bulunma yetkisi yoktur. Limited şirketlerde, ticari mümessilin ortaklar kurulu kararıyla atanması zorunlu olup, şirket yetkilisi tarafından yetkilendirilen vekilin ticari vekil olarak kabulü gerekir. Vekaletnamede kambiyo taahhüdünde bulunması için özel yetkisi olmalıdır. Bu nedenle vekaletnamesinde kambiyo taahhüdünde bulunma yetkisi olmayan ticari vekilin düzenlediği bonodan dolayı şirket sorumlu olmayacağından, mahkemece itirazın kabulü yerine reddine karar verilmesi isabetsizdir."*

⁷⁷ ÖZTAN, 1997, s. 222; YILMAZ, s. 410.

⁷⁸ YEŞİLDAL, Gül Sema, *Kambiyo Senetlerine Özgü İcra Yolu ile Takipte Menfi Tespit Davası, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı, 2010, s. 34.*

olarak anılan kişinin imzaladığı kambiyo senedinden bizzat sorumlu tutulması söz konusudur.

TBK m. 46/1' e göre bir kimse, yetkisi olmadığı halde temsilci olarak bir hukuki işlem yaparsa, bu işlem ancak onandığı takdirde temsil edileni bağlar. Eğer temsil olunan kişi yapılan işlemi onaylamaz ise işlem geçersiz olur ve TBK m. 47 gereğince işlemin geçersiz olmasından doğan zararın giderilmesi, yetkisiz temsilciden istenebilir. TTK m. 678'e göre ise yetkisiz temsilci olarak anılan kişinin imzaladığı kambiyo senedinden bizzat sorumlu tutulması söz konusudur. TTK, bu konuda TBK'nın yetkisiz temsil hükümlerinden ayrılmıştır. TTK'ya göre yetkisiz temsilci kambiyo senedi imzalamasından sonra, temsil olunan icazet vermezse senet geçersiz olmaz ve bunun sonucunda senet, imzayı atan temsilciyi bağlar⁷⁹. TBK m. 47' ye göre ise temsil olunan; yetkisiz temsilcinin gerçekleştirdiği işlemi onaylamaz ise kusurlu yetkisiz temsilciden uğranılan zararların giderilmesini istenebilir, dolayısıyla yetkisiz temsilci tazminat yükümlüsü olabilir. TTK m. 678 ile kanun koyucu önemli bir istisnai hüküm getirmiş, kambiyo senetlerine piyasada duyulan güveni korumak ve tedavül yeteneklerini artırmak için yetkisiz temsilci tarafından düzenlenen kambiyo senedini geçersiz kılmamış akabinde yetkisiz temsilcinin ilgili senetten sorumlu olduğunu hükme bağlamıştır⁸⁰. Yetkisiz temsilde, bahsettiğimiz

⁷⁹ BAHTİYAR, s.62; *Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun 03.12.2014 Tarih, 2013/1355 E. ve 2014/994 K. nolu kararında yetkisiz temsilcinin imzaladığı bir çekten dolayı sorumlu olması karara bağlanmıştır*: <https://karararama.yargitay.gov.tr/>, (E.T.: 28.12.2023) :“Davacı-borçlu takibe konu çeki şirketi temsilen imzaladığını, kişisel olarak borçtan sorumlu olmadığını ileri sürdüğüne göre, bu istem İcra İflas Kanunu'nun 169.maddesi kapsamında borca itirazdır. Davacı-borçlu çeki keşideci şirketi temsilen imzaladığına ve şirketi temsilde yetkili olan altı kişinin çeki müştereken imzalaması gerektiği düşünüldüğünde, Türk Ticaret Kanunu'nun 730.maddesi yollamasıyla aynı kanunun 590. maddesinde düzenlenen “Temsile salahiyetli olmadığı halde bir şahsın temsilcisi sıfatı ile bir poliçeye imzasını koyan kimse, o poliçeden dolayı bizzat mesul olur ve poliçeyi ödediği takdirde temsil olunan haiz olabileceği haklara sahip olur. Salahiyetini aşan temsilci için dahi hüküm böyledir.” hükmü uyarınca çekten bizzat sorumlu olacağından, aleyhine takip yapılmasında bir usulsüzlük bulunmamaktadır.”

⁸⁰ SULLU, Muhammed, *Kambiyo Senetlerinde Yetkisiz Temsil ve Temsil Yetkisinin Kötüye Kullanılması Sorunları*, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt:26, Sayı:3, 2022, s.152; *Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun 03.12.2014 Tarih, 2013/1355 E. ve 2014/994 K. nolu kararı*, <https://karararama.yargitay.gov.tr/>, (E.T.: 03.12.2023) :“Davacı-borçlu takibe konu çeki şirketi temsilen imzaladığını, kişisel olarak borçtan sorumlu olmadığını ileri sürdüğüne göre, bu istem İcra İflas Kanunu'nun 169.maddesi kapsamında borca itirazdır. Davacı-borçlu çeki keşideci şirketi temsilen imzaladığına ve şirketi temsilde yetkili olan altı kişinin çeki müştereken imzalaması gerektiği düşünüldüğünde, Türk Ticaret Kanunu'nun 730.maddesi yollamasıyla aynı kanunun 590. maddesinde düzenlenen “Temsile salahiyetli olmadığı halde bir şahsın temsilcisi sıfatı ile bir poliçeye imzasını koyan kimse, o poliçeden dolayı bizzat mesul olur ve poliçeyi ödediği

üzere temsil olunan kambiyo borcundan dolayı sorumlu olmaz ve borçlu bulunmadığının tespiti için menfi tespit davası açabilir. Çünkü burada hukuki görünüm temsil olunan tarafından değil, yetkisiz temsilci tarafından yaratılmıştır⁸¹.

c- Sahte İmza

Kambiyo senetleri, sıkı şekil şartlarına tabi olup imza konusu TTK' da özel bir madde ile hüküm altına alınmıştır. TTK m. 756' ya göre poliçe üzerindeki imzanın el ile atılması gerekmekte olup, mekanik herhangi bir araç veya elle yapılan veya onaylanmış bir işaret veya resmî bir şahadetname kullanılamaz. Bu hüküm TTK m. 778' e göre bonolar için, TTK m. 818 gereğince çekler için de geçerlidir. Sahte imza ise, kambiyo senedindeki senet metninde yer alan imzanın gerçek ve olması gereken imza sahibi yerine başka biri tarafından atılmış olmasıdır. Sahte imza, gerçekte var olan birinin adının ve imzasının kullanılarak onun haberi olmadan atılabileceği gibi, gerçekte hiç var olmayan biri adına da senede imza konularak vuku bulabilir. Ayrıca önemle belirtmek gerekir ki poliçe ve çekte keşidecinin imzası, bonoda ise düzenleyenin imzası mutlak mecburi unsur olup bu imzaların eksikliği halinde senet kambiyo senedi sıfatına sahip olamayacaktır. Fakat senet üzerinde bu imzaların dışında başka bir imzanın sahteliğinin öne sürülmesi, TTK m. 677 imzaların bağımsızlığı ilkesi gereğince senedin geçerliliğini etkilemez. Kambiyo senetlerinde geçerli imzaların bağımsızlığı ilkesi gereğince, senet metninde yer alan bir imzanın herhangi bir nedenle geçersiz olması, diğer imzaların sıhhatini etkilemeyecektir⁸². Senetteki diğer imza sahiplerinin kambiyo taahhütleri geçerli olarak kalmaya devam edecektir.

takdirde temsil olunan haiz olabileceği haklara sahip olur. Salahiyetini aşan temsilci için dahi hüküm böyledir." hükmü uyarınca çekten bizzat sorumlu olacağından, aleyhine takip yapılmasında bir usulsüzlük bulunmamaktadır."

⁸¹ TÜRK, *Maddi Hukuk ve İcra İflas Hukuku Yönleriyle Menfi Tespit Davası*, s. 155; KENDİGELEN/ KIRCA, s. 101.

⁸² Yargıtay 19. Hukuk Dairesinin 15.05.2017 T., 2016/ 7793 E., 2017/3808 K. nolu kararında, <https://karararama.yargitay.gov.tr/>, (E.T.: 03.12.2023): "Dava, çekler nedeniyle borçlu bulunulmadığının tespiti istemine ilişkindir.Dava konusu çeklerin keşidecisi olan davacı her iki çekteki lehtar ... imzasının sahte olduğunu iddia etmiştir. Temyiz eden davalı ... çeklere ciro yoluyla hamil olmuştur.Dava konusu çeklerde dış görünüş itibariyle ciro silsilesinde bir kopukluk olmadığı görülmektedir. Dava tarihinde yürürlükte bulunan 6102 sayılı TTK 818/1-c maddesi yollamasıyla aynı Kanununun 677. maddesi uyarınca imzaların istiklali prensibi nedeniyle kambiyo senetlerindeki her imza sahibi kendi imzasından sorumlu olup, başkasının imzalarının sahte olması imzasını inkâr etmeyenlerin sorumluluğunu ortadan kaldırmaz."

Sahte imza hali, mutlak etkili geçersizlik defii olup hamilin iyi niyetli olup olmaması fark etmeksizin herkese karşı ileri sürülebilir. Sahtelik defini ileri süren kişi bunu açacağı davada kendisi kanıtlamalıdır. Sahte imza incelemesi HMK m.211 gereğince yapılır. Sahtelik defini ileri sürebilecek olan kişi, açtığı mahkemede, sahteliği iddia edilen senet hakkında sahteliği sonuçlanana kadar senet, hiçbir işleme dayanak yapılamaz, mahkemenin bu konuda tedbir kararı vermesine gerek yoktur⁸³. HMK m. 211 gereği, senetteki imzanın sahteliği iddia edildiği hâkim öncelikle, yazı veya imzayı inkâr eden tarafı isticvap ettikten sonra bir kanaat edinmemişse, huzurda bu kişiye yazı yazdırıp imza attırmak suretiyle elde ettiği belge ve diğer delilleri değerlendirir. Hâkim, sahtelik konusunda başka bir incelemeye gerek duymadan karar verebilecek durumda ise gerekçesini açıkça belirtmek suretiyle, senedin sahteliği hakkında bir karar verir. Hâkim bu incelemeye rağmen halen dahi bir kanaat elde edememişse bilirkişi incelemesine karar verir⁸⁴. Sahte senette imzası bulunan kişi bu senede icazet verirse, senetten sorumlu olur⁸⁵. Kambiyo senedinde sahte imza olduğuna ilişkin ayrıca bir resmi belgede sahtecilik suçuna ilişkin bir dava açılmış ise, borçlunun açmış olduğu menfi tespit davası yerleşik Yargıtay içtihatları gereği, belgede sahtecilik davasını bekletici mesele yapmalıdır⁸⁶.

d- Senet Metninde Tahrifat

Kambiyo senedinin tedavüle çıkarıldıktan sonra senetten dolayı borçlu kişi veya başka kişiler tarafından senet ilgililerinin rızasının alınmadan senet üzerinde değişiklik yapılması senet metninde tahrifata sebebiyet verir. Senet metninde tahrifat, keşide tarihinin değiştirilmesi, senedin ihdas nedeninin değiştirilmesi, vadenin değiştirilmesi, senet bedelinin değiştirilmesi gibi durumlarda söz konusu olabilir. Senet metninde

⁸³ BİLGİN, s. 524.

⁸⁴ Kambiyo senedinde sahte imza definin ileri sürüldüğü davalardaki bilirkişi incelemesi hakkında detaylı bilgi için bkz: Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun 02.04.2019 T., 2017/12- 328 E., 2019/387 K. nolu kararı, <https://karararama.yargitay.gov.tr/>, (E.T.: 03.12.2023); Yargıtay 19. Hukuk Dairesinin 13.04.2017 T., 2016/8254 E., 2017/3017 K. nolu kararında, <https://karararama.yargitay.gov.tr/>, (E.T.: 03.12.2023): “Dava imza inkarına dayanılarak açılmış menfi tespit istemine ilişkindir. İmza inkarı kıymetli evrağın sahte olarak düzenlendiği iddiası olup mutlak def’ i niteliğindedir. Senet üzerindeki herkese karşı ileri sürülebilir. Mahkemece çekler üzerindeki keşideci imzasının davacı şirket yetkilisine ait olup olmadığı yönünde usulüne uygun olarak bilirkişi incelemesi yaptırılıp sonucuna göre bir karar verilmesi gerekirken bu yönde bir inceleme yapılmaması doğru olmamış, mahkeme kararının bozulması gerekmiştir. SONUÇ: Yukarıda açıklanan nedenlerle hükmün davacı yararına BOZULMASINA...”

⁸⁵ YILMAZ, s. 412; KINACIOĞLU, s. 203.

⁸⁶ CEYLAN, s. 184.

tahrifat iki şekilde gerçekleştirilir: Ya senet metninde yazılı bir husus çeşitli usullere başvurularak senet metninden çıkarılır, ya da metne sonradan bazı noktalar eklenir⁸⁷. Senet metninde yapılan düzeltmelerin keşideci tarafından paraf edilmesi veya imzalanması gerekir aksi halde yapılan düzeltmeler (çıkıntı, silinti) inkâr halinde yok sayılarak senet tahrifat öncesi duruma göre değerlendirilir⁸⁸. Senet metninde tahrifat mutlak etkili geçersizlik def'i olup iyi niyetli hamil dâhil herkese karşı ileri sürülebilir⁸⁹. TTK m. 748 gereğince senet metni değiştirildiği takdirde, değiştirmeden sonra poliçe üzerine imza koymuş olan kişiler, değişmiş metne ve ondan önce imzasını koyanlar ise eski metne göre sorumlu olurlar⁹⁰. Dolayısıyla bu def'i senet metnine tahrifat yapılmadan önce imza atanlar tarafından ileri sürülebilir. Senet tahrifatından sonra senet tekrar cirolanırsa yeni cirolantalar tahrifat def'ini ileri süremez, tahrif edilmiş senede göre ve bu senetteki yer alan borç miktarından sorumludurlar⁹¹.

⁸⁷ ERDEM, Nuri, *Kambyo Senet Metninde Değişiklikler (Tahrifat)*, İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2008, s. 22.

⁸⁸ MUŞUL, s. 431-432; *Yargıtay 12. Hukuk Dairesinin 15.01.2020 T., 2019/274 E., 2020/217 K. nolu kararı.*

⁸⁹ *Yargıtay 12. Hukuk Dairesinin 07.02.2017 T., 2016/ 27908 E., 2017/1394 K. nolu kararı, https://karararama.yargitay.gov.tr/, (E.T.:03.12.2023): "Borçlunun hamil/alacaklıya karşı senet metninde sahtekarlık (tahrifat) iddiası mutlak def'idir ve mahkemece bu iddia incelenmelidir. (Hukuk Genel Kurulunun 04.03.2015 gün ve 2013/19-1746 E., 2015/896 K.) Somut olayda; takip dayanağı olan çekin keşide tarihinde tahrifat yapıldığı iddiası davacı ciranta tarafından alacaklı hamile karşı ileri sürülmüş olup, keşideci tarafından ileri sürülmesi dahi çekin geçerliliği mutlak def'i mahiyetindeki bu iddiaya bağlı olduğundan ciranta tarafından ileri sürülebilir. O halde mahkemece, davacı/borçlu tarafından ileri sürülen tahrifat iddiasının tarafların delilleri toplanıp gerektiğinde bu konuda uzman kişi veya kişilerden bilirkişi raporu alınarak usulünce incelenmesi gerekirken yazılı gerekçeyle istemin reddine ilişkin hüküm tesisi isabetsizdir."*

⁹⁰ *Yargıtay 13. Hukuk Dairesinin 22.04.2013 T., 2013/7163 E., 2013/15326 K. nolu kararı, https://karararama.yargitay.gov.tr/, (E.T.:03.12.2023): "Senet metninin sonradan değiştirilmesi, bütün ilgililerin birlikte gerçekleştirilmesi gereken bir işlemdir. TTK'nun 730/17. maddesi göndermesiyle çekler hakkında da uygulanması gereken aynı kanunun 660. maddesi hükmü uyarınca, senet metninin tahrif edildiği hallerde, tahrifattan önce imza koyanlar eski metne göre sorumlu olurlar. Yasanın bu hükmü, öğretilerde "imzaların bağımsızlığı" olarak adlandırılan ilkenin gereği ve sonucudur. Buradaki "metin" kavramının, diğer unsurlar yanında keşide tarihi ve bedel unsurlarını da içerdiği, yine "tahrifat" kavramıyla da gerçekleştirilen değişiklikten söz edildiği açıktır. Buna göre, senetteki keşide tarihi ve bedelin tüm ilgililerin katılımı olmaksızın sonradan tek taraflı olarak değiştirilmesi (tahrif edilmesi), tahrifattan önce senet üzerine imza koyanların tahrif edilmiş şekle göre sorumluluğunu doğurmayacak, bunlar önceki metin ne ise ancak o çerçevede sorumluluk altında olacaklardır. Eş söyleyişle senedin tahrifat ile büründüğü yeni hal, o senedi tahrifattan önce imza etmiş olanlar bakımından yok hükmündedir; bağlayıcı değildir. Hamilin iyi niyetli olup olmaması da bu sonucu etkilemez."*

⁹¹ TÜRK, *Maddi Hukuk ve İcra İflas Hukuku Yönleriyle Menfi Tespit Davası*, s. 159.

e- Senetteki İmzanın Fiziki Baskı veya Doğrudan Cebir ile Attırılması

İmzanın zorla attırılması ise ya maddi cebir (silah çekmek, dövme vb.) ile ya da korkutma ile gerçekleştirilir. Bir kimsenin başka bir kimseyi hipnotize ederek bir senet imzalatması da maddi anlamda cebirdir⁹². İrادی bir karara dayanmaksızın dıştan gelen mutlak cebir altında atılan imza bilinçli bir davranış sonucu meydana gelmediğinden bu atılan imza maddi cebir uygulanan kişiye isnat edilemez⁹³. Burada maddi cebir hususunu korkutmadan ayırt etmek gerekir: maddi cebirde kambiyo taahhüdünde bulunan kişinin hiçbir şekilde iradesi söz konusu değilken, korkutmada hukuken bağlayıcı olmasa da bir irade beyanı söz konusudur⁹⁴. Korkutmada manevi cebir söz konusu olup, korkutulan kişinin irade beyanı sakatlanmıştır. Maddi cebir ile senet metnine imza attırılması mutlak etkili geçersizlik defii olup iyiniyetli üçüncü kişiler dahil herkese karşı ileri sürülebilir. Eğer kişiye hipnotize halinde veya iradesi dışında kendisine alkol, uyuşturucu madde kullanılarak senet imzalatılmış ise ortaya çıkan hukuki görünüşe katkısı olmadığı ve senette yer alan irade kendisine isnat edilemeyeceğinden senetten sorumlu tutulamaz⁹⁵.

3. Nispi Etkili Geçersizlik Defilerine Dayanan Menfi Tespit Davası

a- İrade Sakatlığı ve Gabin

Hukuki işlem, hukuk düzenince bizzat belirlenen şart ve sınırlar içinde, kişinin istediği amaçlara uygun hukuki sonuçlar doğuracağını kabul ettiği irade beyanıdır⁹⁶. Bir hukuki işlem yapılırken taraflardan birinin işlem iradesinin oluşum veya beyanı aşamasında ortaya çıkan sakatlıklara irade bozukluğu denir. TBK'ya göre iradeyi bozan sebepler yanıma, aldatma ve korkutma olmak üzere üçe ayrılır⁹⁷.

İrade ile beyan arasında istenmeyerek meydana gelen uygunsuzluk haline hata denir. TBK m. 31/1 de esaslı hata halleri sayılmıştır. Sözleşmenin mahiyetinde hata, şeyde ve veya şahısta hata ve miktarda hata esaslı hata

⁹² YILMAZ, s. 431; TÜRK, *Maddi Hukuk ve İcra İflas Hukuku Yönleriyle Menfi Tespit Davası*, s. 160.

⁹³ KENDİGELEN/ KIRCA, s. 101.

⁹⁴ TÜRK, *Maddi Hukuk ve İcra İflas Hukuku Yönleriyle Menfi Tespit Davası*, s. 160.

⁹⁵ HELVACI (ÜLGEN/ KAYA/ NOMER ERTAN), s. 74; ÜNAL (KARAHAN/ ARI/ BOZGEYİK/ SARAÇ), s. 107.

⁹⁶ TANERİ, s. 115.

⁹⁷ EREN, s. 435.

hallerindedir. Kişinin kambiyo senedinin düzenlenmesine neden olan temel ilişkiyi kira akdi zannederken trampa olması hali sözleşmenin mahiyetinde hataya, senet bedeline 10.000 TL yazılacak iken 100.000 TL yazılması miktarda hataya örnek verilebilir. Hataya dayanarak kambiyo senedinin iptalini veya o senetten dolayı borçlu olmadığını tespitini isteyen taraf, hatayı öğrenmesinden itibaren bir sene içinde bu davayı açmalıdır⁹⁸.

Bir kimseyi irade beyanında bulunmaya, sözleşme yapmaya sevk etmek için, onda bile bile yanlış kanaat uyandırılır veya esasen mevcut yanlış kanaat devam ettirilirse, hukuki anlamda hile= aldatma söz konusu olur⁹⁹. Aldatan taraf, karşı tarafta uyandırdığı, kuvvetlendirdiği veya muhafaza ettiği yanılmayı bilmeli ve istemeli ya da hiç olmazsa bilmek zorunda olmalıdır¹⁰⁰. Hile hali, TBK m. 36/1'de tanımlanmış olup, Taraflardan biri, diğerinin aldatması sonucu bir sözleşme yapmışsa, yanılması esaslı olmasa bile, sözleşmeyle bağlı değildir. Bu madde kambiyo senetleri hukuka uyarlandığında, borçluda kambiyo senedi taahhüdünde bulunma iradesini uyandırmak amacı ile girişilen hileli davranışlar sonucu borçlu kambiyo taahhüdünde bulunmuş ise bunu nispi etkili geçersizlik defi olarak ileri sürebilir¹⁰¹. Fakat hilenin öğrenilmesine rağmen senet düzenlenerek verilmiş

⁹⁸ ERTEKİN/KARATAŞ, s. 789.

⁹⁹ REİSOĞLU, *Safa, Türk Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, İstanbul, Beta Yayınevi, 24. Baskı, 2013, s. 124.

¹⁰⁰ EREN, s. 458.

¹⁰¹ YILMAZ, s. 428; Yargıtay 19. Hukuk Dairesinin 06.02.2020 T., 2018/2999 E., 2020/332 K. nolu kararı, <https://karararama.yargitay.gov.tr/>, (E.T.:04.12.2023): "Hile (aldatma), genel olarak bir kimseyi irade beyanında bulunmaya, özellikle sözleşme yapmaya sevk etmek için onda kasten hatalı bir kanı uyandırmak veya esasen var olan hatalı bir kanıyı koruma yahut devamını sağlamak şeklinde tanımlanır. Hata da yanılma, hilede ise yanılma söz konusudur. 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu'nun (TBK) 36/1. (818 s. Borçlar Kanununun (BK) 28/1.) maddesinde açıklandığı üzere taraflardan biri diğer tarafın kasıtlı aldatmasıyla sözleşme yapmaya yöneltilmişse yanılma (hata) esaslı olmasa bile aldatılan taraf için sözleşme bağlayıcı sayılamaz. Değinen koşulların varlığı halinde aldatılan taraf hakkını kullanmak suretiyle hukuki ilişkiyi geçmişe etkili (makale şamil) olarak ortadan kaldırabilir ve verdiği şeyi geri isteyebilir. Öte yandan, hile her türlü delille ispat edilebileceği gibi iptal hakkının kullanılması hiçbir şekilde bağlı değildir. Aldatmanın öğrenildiği tarihten itibaren bir yıllık hak düşürücü süre içerisinde karşı tarafa yöneltilecek bir irade açıklaması, defi yahut dava yoluyla da kullanılabilir. Hal böyle olunca, davacının hile iddiasında bulunduğu dava konusu edilen bononun incelenmesinde, bononun fiziki görünümünün başka bir belgeden kesilerek oluşturulduğu izlenimini verdiği, bono metninin üstünde yer alan kimlik bilgileri, firma bilgileri, nüfusa kayıtlı yer bilgileri, vergi bilgilerinin normal bir bonoda olması gereken unsurlardan olmadığı, bu bilgilerin davalı tarafından sigorta şirketine verilmek üzere sigortalıdan alınan belgelerde yer aldığı anlaşılmaktadır. Ceza dosyasında alınan bilirkişi raporunda da, dava konusu belgede davacıya ait imzanın atılı bulunduğu metin kısmının printerdan çıkarıldığı, imzanın belgenin tarih kısmıyla çakıştığı halde, metin kısmıyla çakışmadığı, belgenin kenarlarında düzensiz kesik izlerinin bulunduğu yönündeki tespitleri de davacının bu iddiasını doğrulamaktadır. Ayrıca davalının İstanbul 4. Ağır

ise artık burada zimnen icazet söz konusu olacağından senedin geçersizliğini ileri sürmek mümkün değildir¹⁰². Aldatmanın ileri sürülebilmesi için hilenin senedin düzenlenmesi sırasında veya öncesinde var olmalıdır¹⁰³. Burada, aldatmadan kasıt, taraflardan birinin karşı tarafın veya üçüncü bir kişinin kasti davranışı neticesinde saikte yanılmasıdır¹⁰⁴. Aldatma kıymetli evrak hukuku açısından bir geçersizlik defii olup borçlar hukuku anlamında da aldatılan, hileli hukuki işlemi iptal edebilir¹⁰⁵.

Ceza Mahkemesi'nin 2013/325 esas ve 2016/209 karar sayılı dosyasında da aynı şekilde hile ile belge oluşturarak işlem yaptığı ve bu ceza dosyasından mahkumiyet aldığı da görülmekle davalının bu tür belgeleri hileyle bonoya dönüştürdüğü anlaşılmaktadır. Davalının bononun verilme nedeni hakkında bu dosyada elden para verildiği savunması yaptığı, ceza dosyasındaki savunmasında ise davacının kendisini haricen şirketine ortak etmek için babası tarafından bu paranın verildiği şeklinde ifadede bulunduğu, bu beyanlarında birbiri ile çeliştiği, davalının senedin mücerretliği dışında ticari ilişkinin varlığını kanıtlayacak şekilde bir delili dosyaya sunmadığı da görülmektedir. Bu kapsamda davacının hile iddiasını ispatladığı kabul edilerek bononun hile ile oluşturulduğu ve geçersiz olduğu gerekçesiyle davanın kabulü gerekirken, yanlışlı gerekçeyle davanın reddine karar verilmesi doğru olmamış, yerel mahkeme hükmünün bozulması gerekmiştir."

¹⁰² ERTEKİN/KARATAŞ, s. 747.

¹⁰³ YILMAZ, s. 281.

¹⁰⁴ NOMER, s. 106.

¹⁰⁵ Yargıtay 19. Hukuk Dairesinin 12.02.2020 T., 2018/3348 E., 2020/419 K. nolu kararı, <https://karararama.yargitay.gov.tr/>, (E.T.:04.12.2023): "Mahkemece bozmaya uyularak yapılan yargılama sonunda davacı tanığı ...'nın görgüye dayalı beyanından yaşanan olayın üzerinden 7-8 yıl gibi bir sürenin geçmediği, yaklaşık 4 yıllık gibi bir sürenin geçtiği, aslında senedin davacının yaşlı olmasından ve gözünün görmemesinden yararlanılarak aldatma saiki altında 2013 yılında düzenlendiği, fakat tanzim tarihi olarak bonoya 15.06.2010 tarihinin yazılı olduğu, tanık beyanından da yaşanan bu olayın hemen ardından ertesi günü davacının savcılığa şikayetçi olduğunun beyan edildiğinin anlaşıldığı, savcılığa 2013 yılında yapılan şikayetin bu tarihi doğruladığı, senedin vade tarihine 10.01.2011 tarihinin yazılı olmasına rağmen icra takibinin 15.04.2013 yılında başlatılmış olması, vade tarihi 2011 yılı olan yüksek meblağlı bir bononun 2013 yılına kadar beklenilerek 2013 yılında icra takibine konulmasını gerektirecek inandırıcı ve gerçekçi hiç bir delil ibraz edilememiş olması icra takibinin 12.04.2013 tarihinde başlatılarak davacıya 07.05.2013 tarihinde tebliğ edilmesi, davacının iş bu menfi tespit davasını hemen 2013 yılı içerisinde 13.05.2013 tarihinde açmış olması sebebiyle hileyi öğrenme tarihinden itibaren 1 yıllık hak düşürücü sürenin dolmadığının anlaşıldığı, tüm tanık beyanlarının birbiri ile örtüşür mahiyette olması, davalının Cumhuriyet savcılığınca alınan beyanında söz konusu parayı davacının üvey oğlu ...'in yanında verdiğini beyan ettiği, davacının davalı ile herhangi bir şekilde hukuki ve ticari bir ilişkisi olmamasına karşın, davalının ne şekilde elde ettiği tam belli olmayan bonoyu dosyaya yansıyan hastane kayıtlarından davacının yaşlı olmasından ve gözünün görmemesinden yararlanılarak aldatma saiki altında kendisine mahkmeden kağıt getirdim şuraya imza atmanız yeterli denilerek aldatma saiki ile imzalatılarak takibe sokmak suretiyle davacıyı borç altına sokmak istediği ve böylelikle davacı ...'nin ne kambiyo hukuku ne de iç ilişki itibarıyla davalıya bu bonodan dolayı borçlu bulunmadığının sabit olduğu ve davalının bu gerçek olmayan hukuki ilişkiyi gerekçe göstererek bonoyu takibe koyarak kötüniyetli hareket ettiği gerekçesiyle davanın kabulüne karar verilmiş,... hile olgusunun ispatlanmış olmasına göre davalı vekilinin yerinde görülmeyen bütün temyiz itirazlarının reddiyle usul ve kanuna uygun bulunan hükmün ONANMASINA..."

Bir kişinin kendisinin ya da yakınlarının kişilik haklarına ya da mal varlıklarının bir tehlikeye uğrayacağına dair ciddi, ağır ve yakın bir tehdidi ile hukuki işlemde bulunulmaya zorlanılmasına korkutma (ikrah) denir¹⁰⁶. TBK m.38' de düzenlenen korkutma bir nevi manevi cebirdir¹⁰⁷. Korkutulan taraf içinde bulunduğu durumdan kendisinin veya yakınlarının birinin kişilik haklarına veya malvarlığına yönelik ağır ve yakın bir tehlikenin bulunduğuna inanmakta ise hukuken korkutmanın gerçekleştiği kabul edilir¹⁰⁸.

İrade bozukluğu hallerinde, TBK m. 39/1 gereğince, *Yanılma veya aldatma sebebiyle ya da korkutulma sonucunda sözleşme yapan taraf, yanılma veya aldatmayı öğrendiği ya da korkutmanın etkisinin ortadan kalktığı andan başlayarak bir yıl içinde sözleşme ile bağlı olmadığını bildirmez veya verdiği şeyi geri istemezse, sözleşmeyi onamış sayılır*. Kanun maddesinden de görüleceği üzere hata veya hileye uğrayan kişi, hata veya hile nedeniyle borç taahhüdünün geçersiz olduğunu, hata veya hileyi öğrendiği tarihten itibaren bir yıl içinde alacaklıya bildirebilir veya menfi tespit davası açabilir. Fakat bu bir yıllık hak düşürücü sürede iradesi sakatlığa uğrayan kişi mutlaka dava açmak zorunda değildir, zira noterden ihtarname yollayarak borçlu olmadığını bildirmesinin akabinde menfi tespit davası açabilir burada önem arz eden husus bir yıllık sürede borçlu olmadığını karşı tarafa bildirmesidir¹⁰⁹. Boş olarak doldurulan senedin yıllar sonra takibe konulması halinde dahi mahkeme, korkutmanın ortadan kalkmasından sonraki bir yıl içerisinde dava açılıp açılmadığını gözetmektedir¹¹⁰. Bu gibi durumlarda korkutulan kişinin, senetlerin takibe konulmayacağı yönünde oluşan inancı ya da yeniden korkutulacağına ilişkin düşüncesi mahkeme tarafından değerlendirilmemektedir¹¹¹. İptal

¹⁰⁶ CANSEL/ ÖZEL, s. 174.

¹⁰⁷ CANSEL/ ÖZEL, s. 174.

¹⁰⁸ NOMER, s. 98.

¹⁰⁹ CEYLAN, s. 191.

¹¹⁰ TANERİ, s. 128.

¹¹¹ TANERİ, s. 128; Yargıtay 19. Hukuk Dairesinin 14.01.2019 T., 2017/342 E., 2019/62 K. nolu kararı, <https://karararama.yargitay.gov.tr/>, (E.T.: 04.12.2023): "Davacı, dava konusu bonoların kendisinden korkutma yoluyla alındığını buna rağmen bono bedellerinin davacı tarafından davalıya ödendiğini ancak bonoların iade edilmediğini ve yıllar sonra takibe konulduğunu iddia etmiştir. Davacı tarafından korkutma iddiasıyla ilgili bu iddiayı ispata elverişli delil gösterilmediği gibi 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu'nun 39 uncu maddesi uyarınca yanılma veya aldatma sebebiyle ya da korkutulma sonucunda sözleşme yapan taraf, yanılma veya aldatmayı öğrendiği ya da korkutmanın etkisinin ortadan kalktığı andan başlayarak bir yıl içinde sözleşme ile bağlı olmadığını bildirmez veya bonoları geri istemezse davacının kendisini korkuttuğuna dair iddiasından vazgeçmiş sayılır ve davacının korkutma iddiasına dayalı bono verme işlemi onaylanmış sayılır. Bu bakımdan

beyanı, bir yenilik doğurucu hakkın kullanılması niteliğinde olduğundan geri alınması mümkün değildir, beyan geri alınsa bile mahkeme, borcun hükümsüz kaldığına hükmedecektir¹¹². Ayrıca belirtmek gerekir ki hukuki işlemlerde irade bozukluğu iddiası, kanuni delillerle ispat iddiasının da istisnası olup takdiri delillerle, örneğin tanık delili ile de ispatlanabilir¹¹³. Bu kural aşırı yararlanma halinde de geçerlidir. İrade bozukluğu ve gabin halinde senetle ispat zorunluluğu yoktur.

Aşırı yararlanma (gabin) zarar görenin zor durumdan kalmasından veya düşüncesizliğinden ya da deneyimsizliğinden faydalanarak edimler arasında aşırı ve açık orantısızlık yaratılmasıdır (TBK m. 28). TBK m.28' e göre zara gören ya hukuki işlemi iptal edebilir ve edimlerin geri verilmesini isteyebilir ya da edimler arası orantısızlığın giderilmesini isteyebilir. TBK m. 28/1 gereğince aşırı yararlanma halinde, zarar gören durumun özelliğine göre ya sözleşme ile bağlı olmadığını, yani sözleşmeyi iptal ettiğini karşı tarafa bildirerek ifa etmiş olduğu edimin geri verilmesini ister ya da sözleşmeyle bağlı kalarak edimler arasındaki orantısızlığın giderilmesini ister¹¹⁴. TBK m. 28/2 gereğince, zarar gören bu hakkını, düşüncesizlik veya deneyimsizliğini öğrendiği; zor durumda kalmada ise, bu durumun ortadan kalktığı tarihten başlayarak bir yıl ve her halde sözleşmenin kurulduğu tarihten başlayarak beş yıl içinde kullanabilir. Aşırı yararlanma, doktrinde bizim de katıldığımız görüşe göre senetteki beyanın geçersizliğine ilişkin defi olup senedi iktisap eden iyi niyetli üçüncü kişilere karşı ileri sürülemez¹¹⁵. Aşırı yararlanma halinde iyi niyetli üçüncü kişiler, TTK m. 686/2 gereğince senedin mülkiyetini iktisap eder¹¹⁶. Kambiyo senedinin ödeme aracı olarak kullanıldığı hallerde aşırı yararlanma halinin TBK m. 28 kapsamındaki koşullarının gerçekleştiğini öne süren borçlu, menfi tespit davası açarak, senetten dolayı borçlu olmadığını tespitini mahkemeden talep edebilir.

mahkemece korkutma iddiasının varit olmadığına kabûlü doğru olmuştur. Ancak davacının ikinci iddiası bu bonoların bedelinin ödendiğidir. Ve bu iddiasını ispat için yemin deliline dayanmıştır. 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 225 ve devamı maddeleri uyarınca, Mahkemece, "davacı tarafından davalıya dava konusu bono bedellerinin ödendiği" vak'ası ile ilgili olarak yemin teklif edip etmeyeceği hatırlatılıp yemin teklif ederse usûlü işlemler bu yönde tamamlanarak sonucuna göre karar verilmesi gerekirken bu husus gözetilmeden yazılı şekilde karar verilmesi bozmayı gerektirmiştir. SONUÇ: Yukarıda açıklanan nedenlerle hükmün BOZULMASINA.."

¹¹² TÜRK, *Maddi Hukuk ve İcra İflas Hukuku Yönleriyle Menfi Tespit Davası*, s. 93.

¹¹³ MUŞUL, s. 434.

¹¹⁴ EREN, s. 485.

¹¹⁵ ÖZTAN, 1997, s. 229- 230.

¹¹⁶ ÖZTAN, 1997, s. 229- 230.

b- Senedin Muvazaalı Olarak Verilmesi

Muvazaa, tarafların üçüncü kişileri aldatmak amacıyla gerçek iradelerine uymayan bir işlem yapmaları, fakat görünürdeki bu işlemin kendi aralarında geçerli olmayacağı hususunda anlaşmalarıdır¹¹⁷. Muvazaanın unsurları, üçüncü kişileri aldatma kastı ile yapılan görünürdeki işlem, aldatma kastı ve muvazaa anlaşmasıdır. İşlemin muvazaalı olduğu taraflar tarafından ileri sürülebileceği gibi üçüncü kişilerce de ileri sürülebilir. Muvazaa iddiası, hukuki işlemin taraflarınca ileri sürülmüşse, iddia kaynağını bir hukuksal işlem oluşturduğu için taraflar bu iddialarını ancak belge ile ispatlayabilirken, üçüncü kişiler muvazaa iddialarını, tanık dahil her türü delille ispatlayabilirler¹¹⁸. Muvazaada yokluk veya hükümsüzlük nedeni ile geçerli bir kambiyo senedi borcu doğmamakla bu husus yalnızca muvazaa anlaşmasının tarafı olan lehtara ve iyi niyetli olmayan hamillere karşı öne sürülebilmektedir, zira senedi devralan iyi niyetli hamil korunmalıdır¹¹⁹. Yargıtay, gerçek bir borç ilişkisi olmadan muvazaalı olarak cirolanan senedin, bilerek borçlunun zararına kötü niyetli olarak hareket edildiğine hükmetmektedir¹²⁰. Hâkim, işlemin muvazaalı işlemin geçersiz

¹¹⁷ REİSOĞLU, s. 104- 105.

¹¹⁸ Yargıtay 19. Hukuk Dairesinin 26.01.2017 T., 2016/4234 E., 2017/536 K. nolu kararı, <https://kazanci.com.tr/>, E.T.:05.12.2023): “Dava, menfi tespit istemidir. Davada taraf olan şirketlerin ortaklarının aynı kişiler olması her bir şirketin bağımsızlığını ortadan kaldırmaz. Diğer yandan senedin muvazaalı düzenlendiği iddiasında bulunan asıl ve birleştirilen dosya davacısı kendi muvazaasına dayanamayacağı gibi bu yönde yazılı delil de sunmamıştır. Ticari şirketlerin bağımsızlığı gözetildiğinde somut olayda temsilcinin temsil hakkını kötüye kullandığı da kanıtlanamamıştır. Mahkemece açıklanan hususlar gözetilerek bir karar verilmesi gerekirken, delil takdirinde ve hukuki yorumda hataya düşülerek yazılı şekilde karar verilmesi doğru görülmemiştir.”

¹¹⁹ TÜRK, Maddi Hukuk ve İcra İflas Hukuku Yönleriyle Menfi Tespit Davası, s. 164; ÇAMOĞLU, Ersin, Kambiyo Senetlerinde Borçlunun Defileri (Savunmaları), Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi, Cilt:35, Sayı:3, 2019, s. 28.

¹²⁰ Yargıtay Hukuk Genel Kurulu 17.11.2022 T., 2020/298 E., 2022/1531 K. sayılı kararı, <https://karararama.yargitay.gov.tr/>, (E.T.:05.12.2023): “Borçlunun, kambiyo taahhüdünün hükümsüz olduğunu ileri sürerek açtığı menfi tespit davası esasında maddi hukuk anlamında bir itiraz sebebine dayanılarak açılmaktadır. Bu kapsamda hükümsüzlük nedenine dayalı menfi tespit davalarında, uyumsuzluk temel ilişkiden değil, doğrudan doğruya kambiyo senetleri hukukundan kaynaklanmaktadır. Bu davalarda, kural olarak, davacının iddiası çoğu kez tüm senet ilgilerine karşı öne sürülebilen mutlak def'ilere dayanmaktadır. Örneğin kambiyo senedinin zorunlu şekil şartları içermemesi, kambiyo alacağının zamanaşımına uğraması, vadeyi beklemeden istemde bulunulması, ciro zincirindeki kopukluk, başvuru hakkının yitirilmiş olması, senette yazılı kısmi ödeme açıklaması, sorumsuzluk kayıtları ya da bir kambiyo taahhüdünün senet yapma iradesindeki bozukluk nedeniyle sahibini bağlamayacağı yönündeki iddialar hükümsüzlük nedenine dayalı menfi tespit talebine konu oluşturur...TTK'nın “Defiler” başlıklı 687/1.maddesinde;“Poliçeden dolayı kendisine başvuru kişi, düzenleyen veya önceki hamillerden biriyle kendi arasında doğrudan doğruya var olan ilişkilere dayanan def'ileri başvuran hamile karşı ileri süremez; meğerki, hamil,

olduğunu resen dikkate alır¹²¹. Tedavül amaçlı olmayan hatır senetleri, senet lehtarının ticari defterlerinde alacak olarak gösterilerek onun malvarlığının bankalardan daha fazla kredi alabilmek uğruna fazla gösterilmesidir¹²². Tedavül amaçlı olmayan hatır senetleri muvazaa nedeniyle hükümsüzdür¹²³.

c- Senedin Borçlunun Rızası Dışında Elinden Çıkması

Eğer borçlu senedi imzalamış fakat henüz meşru hamile teslim edmeden, senet rızası dışında elinden çıkmışsa, borçlu bu hususu nispi etkili geçersizlik defii olarak ileri sürebilir¹²⁴. Kambiyo senetlerinin rıza dışında elden çıkması hususunda TTK’ da poliçe için 686/2 maddesini öngörülmüş olup bu madde TTK m. 778 atfından ötürü bono için de uygulama alanı bulmaktadır. Çek için ise kanun koyucu senedin rıza dışı elden çıkması hususunda TTK m. 792’yi sevk etmiştir. TTK m. 686/2 gereği, “*Poliçe herhangi bir suretle hamilin elinden çıkmış bulunursa, birinci fıkrada yazılı hükümlere göre hakkı anlaşılan yeni hamil, ancak poliçeyi kötüniyetle iktisap etmiş olduğu veya iktisabında ağır bir kusur bulunduğu takdirde o poliçeyi geri vermekle yükümlüdür.*”. TTK m. 792’ye göre, “*Çek, herhangi bir suretle hamilin elinden çıkmış bulunursa, ister hamile yazılı, ister ciro yoluyla devredilebilen bir çek söz konusu olup da hamil hakkını 790 uncu*

poliçeyi iktisap ederken bile borçlunun zararına hareket etmiş olsun” hükmü yer almaktadır. Anılan madde hükmüne göre; Hukuk Genel Kurulunun 07.10.2021 tarihli ve 2017/(15)6-2142 E. 2021/1181 K. sayılı kararında da açıkça vurgulandığı üzere, poliçeden dolayı kendisine müracaat olunan kimse, keşideci veya önceki hamillerden biriyle kendi arasında doğrudan doğruya mevcut olan münasebetlere dayanan def’ileri müracaatta bulunan hamile karşı ileri süremez; meğer ki hamil poliçeyi iktisap ederken savunmaya esas olan durumu bile bile ve borçlunun zararına hareket etmiş ise, borçlu bu savunmayı alacaklıya karşı ileri sürebilir. Bu maddede öngörülen borçlunun zararına bile bile hareket ve kötü niyetin ise yasa koyucu herhangi bir yazılı ispat şeklinden söz etmediğinden, tanık dâhil her türlü delille ispat edilebileceğinin kabulü gerekir...Dosya içerisinde yer alan delillerin incelenmesi sonucunda, davalılar arasında arkadaşlık ilişkisinin olduğu, davacı tanığının beyanları, davalı ...’in belediyeden celp edilen disiplin soruşturması kararında yer alan tespitler, davalı ...’ün işyerinde delil tespiti sırasında elde edilen ve ...’ün araç kiralamaya ilişkin sözleşme kapsamında ...’e verdiği boş senet, üzerine kayıtlı malvarlığının bulunmaması, senedin düzenlendiği tarih itibarıyla çalıştığı belediyeden aldığı maaş miktarı dikkate alındığında, davalı ...’in diğer davalı ...’e, ciro yoluyla devraldığı senede dayalı olarak 130.000TL borç vermesinin hayatın olağan akışına uygun olmadığı, davalılar arasında gerçek bir alacak borç ilişkisi olmaksızın ... tarafından davaya konu senedin muvazaalı olarak diğer davalıya ciro edildiği, davalı ...’in senedi borçlunun zararına hareket ederek kötü niyetli olarak iktisap ettiği anlaşılmaktadır... Açıklanan nedenlerle mahkemece, davalı ...’in senedi kötü niyetli olarak iktisap edip icra takibine konu ettiği yönünde verilen direnme kararı yerindedir.”

¹²¹ ÇAMOĞLU, Kambiyo Senetlerinde Borçlunun Defileri (Savunmaları), s. 28.

¹²² ERTEKİN/ KARATAŞ, s. 757.

¹²³ İNAN, s. 118; ERTEKİN/ KARATAŞ, s. 757; SÖNMEZ, Numan Sabit, Kambiyo Senetlerinde Şahsi Defiler, İstanbul, On iki Levha Yayıncılık, 2019, s.80.

¹²⁴ KENDİGELEN/KIRCA, s. 105; CEYLAN, s. 195.

maddeye göre ispat etsin, çek eline geçmiş bulunan yeni hamil ancak çeki kötüniyetle iktisap etmiş olduğu veya iktisapta ağır bir kusuru bulunduğu takdirde o çeki geri vermekle yükümlüdür.” Anılan kanun hükümlerinden de görüleceği üzere kanun koyucu, kambiyo senetlerinde senedin borçlunun rıza hilafına elinden çıktığı durumda iyi niyetli hamili korumuştur¹²⁵.

Hamile yazılı senetlerde, TTK m. 659/3: “*Senedin, borçlunun rızası olmaksızın tedaviile çıkarıldığı yolunda bir def'i ileri sürülemez*” hükmü gereği borçlu senedin rıza dışı elden çıktığı iddiasını ileri sürememektedir. Bu husus ancak bilerek borçlu zararına hareket halinde ileri sürülebilir¹²⁶.

Kambiyo senetlerinde ilk cironun lehtar tarafından yapılması gerekir. Düzgün bir ciro zincirinin var olabilmesi için ilk cirantanın lehtar olması gereklidir, aksi hal ciro zinciri düzensizliğine yol açacaktır. Eğer kambiyo senedi düzenleyen tarafından düzenlenmiş, lehtar daha senedi cirolamadan senedin düzenleyeni, senedi kaybetmiş ise ve böylelikle senedi cirolayan ilk kişi lehtar değil de başkası ise ciro zinciri düzensiz olacağından senedi iktisap eden senetten dolayı hak sahibi olamaz¹²⁷. Zira bu durum mutlak etkili geçersizlik define sebebiyet verir. Ayrıca TTK m. 792 gereği herhangi bir suretle hamilin elinden çıkmış çek kimin elinde ise bu kişiye karşı koşulları oluştuğunda çekin iadesi yönünde istirdat davası açılacaktır¹²⁸. Senetlerin, kargo aracılığıyla gönderilirken çalınması hususunda Yargıtay,

¹²⁵ YILMAZ, s. 443; Yargıtay 19. Hukuk Dairesinin 12.02.2014 T., 2013/ 5676 E., 2014/ 2748 K. nolu kararı, <https://karararama.yargitay.gov.tr/>, (E.T.:05.12.2023): “*Emre yazılı bir çek, herhangi bir şekilde önceki hamillerden birinin elinden çıktığı takdirde, çeki elinde bulunduran son hamile karşı, ancak, çeki kötü niyetle iktisap ettiği veya iktisabında ağır kusuru bulunduğu takdirde istihkak davası açılabilir. Kötü niyetten maksat, senedin önceki hamilin elinden rızası hilafına çıktığını bilmek veya bilebilecek durumda bulunmaktır. Ağır kusur ise, -örneğin, hamilin hüviyetinin sorulmaması gibi-senedin iktisabında olağan özenin gösterilmemesini ifade eder. Yine, 6762 sy. TTK'nın 598/2.maddesindeki "poliçe hamilin elinden herhangi bir surette çıkmış bulunursa..." ibaresi, poliçenin önceki hamilin elinden rızası hilafına çıkmış olmasını, yani çalınmasını, tehdit ya da hile ile alınmasını, kaybedilmesini veya rıza ile fakat devri sakatlayan hukuki olgularla elden çıkmasını ifade etmektedir. Ancak senedi çalan veya hile ile hamilinden alan ya da bulan kişinin sahte ciro ile devretmesi halinde, bunu bilmeyen ve bilebilecek durumda da olmayan; eş söyleyişle, kötüniyetli ve ağır kusurlu bulunmayan yeni) hamil korunur. (Poroy-Tekinalp,Kıymetli Evrak Hukuku Esasları, Genişletilmiş 15. baskı, sh.154 ve devamı). Çekin, keşidecinin elinden rızası hilafına çıktığı iddiası, tanık dahil her türlü delille kanıtlanabilir.”*

¹²⁶ TÜRK, Maddi Hukuk ve İcra İflas Hukuku Yönleriyle Menfi Tespit Davası, s. 161.

¹²⁷ BİLGİN, Mahmut, Uygulamada Kambiyo Senetleri, Ankara, Adalet Yayınevi, 1. Baskı, 2010, s. 334.

¹²⁸ İlgili Yargıtay kararları için bkz: ERİŞ, Gönen, Türk Ticaret Kanunu Hükümlerine Göre Kıymetli Evrak Poliçe- Bono- Çek- Makbuz Senedi- Varant, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2. Baskı, 2016, s. 1099-1119; YILMAZ, s. 445.

kargo içeriğinde çek bulunduğunun belirtilmemiş olması sebebi ile açılan menfi tespit davasını reddetmiştir¹²⁹.

d- Senetteki Temel İlişkinin Hukuka, Ahlaka ve Kamu Düzenine Aykırı Olması

TBK m. 26 gereği taraflar, kural olarak bir sözleşmenin içeriğini kanunda öngörülen sınırlar içinde özgürce belirleyebilirler. Fakat, sözleşme özgürlüğünün sınırları TBK m. 27’de belirtilmiştir: “*Kanunun emredici hükümlerine, ahlaka, kamu düzenine, kişilik haklarına aykırı veya konusu imkânsız olan sözleşmeler kesin olarak hükümsüzdür.*”. Kanun hükmünden de görüleceği üzere kanunun emredici hükümlerine, ahlaka, kamu düzenine aykırı ve konusu imkansız olan hukuki işlemler hukuk düzeni tarafından korunmamaktadır¹³⁰. Kambiyo senetleri, düzenlenmelerine neden olan illi bir temel ilişki dayandıklarından bu temel ilişkide TBK m.27’de anılan bir durum var ise bu husus kambiyo borçlusu tarafından defî olarak ileri sürülebilir. Fakat senetteki temel ilişkinin hukuka, ahlaka ve kamu düzenine aykırı olduğu defî iyi niyetli üçüncü kişilere karşı ileri sürülemez. Burada geçersiz olan borç, kambiyo senedinin temel ilişkisini doğuran temel ilişkinin oluşturduğu borçtur. Temel borç ilişkisine ait hükümsüzlük halleri ise kambiyo senetlerinin mücerretliği ilkesi ve hukuki görünüşe itimat prensiplerine dayalı olarak kambiyo borcunu etkilemeyeceğinden, nispi etkili geçersizlik defî borcu olarak ileri sürülebilecek, iyi niyetli üçüncü kişilere karşı ileri sürülemeyecektir.

Burada eksik borç kavramına değinmekte yarar vardır. Zira eksik borç olduğu durumlarda borç ya hiç yoktur ya da borç mevcut olmakla birlikte alacaklının borçluyu ifaya zorlama imkânı yoktur veya alacaklı talepte bulunduğu borçlunun ifadan kaçınma imkânı vardır¹³¹. Örneğin kumar ve bahisten doğan borç, evlenme simsarlığından doğan ücret borcu konumuz bağlamındaki eksik borçlara örnek verilebilir. TBK m. 604 kumar ve bahisten doğan alacaklar hakkında dava açılıp, takip yapılamayacağını, TBK m. 605 ise *Kumar oynayan veya bahse giren kişi tarafından imzalanmış adi borç veya kambiyo senedi üçüncü bir kişiye devredilmiş olsa bile, hiçbir kimse bunlara dayanarak dava açamaz ve takip yapamaz. Kıymetli evrakın iyiniyetli üçüncü kişilere sağladığı haklar*

¹²⁹ Yargıtay 19. Hukuk Dairesinin 22.01.2019 T., 2017/2466 E., 2019/361 K. sayılı kararı; TANERİ, s. 238-239.

¹³⁰ ANTALYA/ TOPUZ, s. 182.

¹³¹ NOMER, s. 27.

saklıdır. Denilerek kanun koyucu, kumar ve bahis için düzenlenen kambiyo senetlerinde iyi niyetli üçüncü kişilerin korunacağını hükme bağlamıştır¹³². Gayri resmi bir evliliğin devamı için kambiyo senedi verilmesi¹³³, veya başlık parası için kambiyo senedi verilmesi¹³⁴ yerleşik Yargıtay içtihatları gereği TBK m.27'ye aykırıdır. Yargıtay bir kararında başlık parası karşılığı verilen senedin, genel ahlak kuralları ile insan hak ve özgürlüğüne aykırılığı nedeniyle senedin iptaline hükmetmiştir¹³⁵.

4. Senet Metninden Anlaşılan Defilere Dayanan Menfi Tespit Davası

Senet metninden anlaşılan defiler, hak ve iddiaya esas olan senedin muhtevasından, kayıtlarından, görünüşünden anlaşılan defilerdir¹³⁶. Bu defiler, kural olarak senedin ön veya arka yüzünde ya da alonj üzerinde bulunması gerekli bir kaydın bulunmamasından ya da kaydın içeriğinden kaynaklanan defilerdir¹³⁷. Burada alacaklı senedi görünmekte olan şekliyle almış olduğundan kendisine karşı ileri sürülebilecek defiyi de bilebiliyor olduğu kabulü¹³⁸ ile senet metninden anlaşılabilen defiler kural olarak mutlak etkili defî olup hamilin iyi niyetli olup olmadığının bir önemi bulunmaksızın¹³⁹ kendisinden hak talep edilen herkes tarafından herkese karşı ileri sürülebilir. Bu kuralın istisnasını ise TTK m. 685/1'deki

¹³² SÖNMEZ, s. 65; TÜRK, *Maddi Hukuk ve İcra İflas Hukuku Yönleriyle Menfi Tespit Davası*, s. 166; ERTEKİN/KARATAŞ, s. 749.

¹³³ Yargıtay 19. Hukuk Dairesinin 23.02.2006 T., 2005/6190 E., 2006/1787 K. nolu kararı, BİLGİN, s. 317-318.

¹³⁴ TANERİ, s. 226-228; BİLGİN, s. 319-324.

¹³⁵ Yargıtay 11. Hukuk Dairesinin 11.02.1980, 1980/620-620 nolu kararı, Karar metni için bkz: ERTEKİN/KARATAŞ, s. 810-811; BİLGİN, s. 319-320.

¹³⁶ DOMANIÇ, *Hayri, Kıymetli Evrak Hukuku*, İstanbul, *Fakülteler Matbaası*, 1960, s. 66.

¹³⁷ HELVACI (ÜLGEN/KAYA/NOMER ERTAN), s. 72.

¹³⁸ ÖZTAN, 2022, s. 46.

¹³⁹ POROY/ TEKİNALP' e göre senet metninden anlaşılan defilerde hamilin iyi niyetli olup olmadığına bakılmaksızın defilerin öne sürülebilmesinin nedeni definin senette yer alması ve senedin de bütün hamiller tarafından görülmesidir. Ayrıntılı açıklamalar için Bkz: POROY/ TEKİNALP, s. 99; Yargıtay 19. Hukuk Dairesinin 04.02.2010 T., 2009/5619 E., 2010/1060 K. sayılı kararı "Mahkemece, "Davalı Şaban'ın bu miktardaki bonoyu kimden aldığını ve ne sattığını belgeleyememesinin TTK'nın 599 ve TMK'nın 3. maddesindeki iyiniyet kurallarına uygun olmadığı" belirtilerek davanın kabulüne karar verilmiştir. Oysa ki dava konusu bono ile ilgili icra takibinin iptaline ilişkin Kadıköy İkinci İcra Mahkemesi tarafından görülen dava sonucunda,...takip alacaklısı iyiniyetli hamil konumunda ise de, senet metninden anlaşılan defiler iyiniyetli hamile de ileri sürülebileceğinden senedi ciro yoluyla hamil devralırken borçlu şirketin yetkililerinin Necati ve Fuat olduğunu tespit edip, Necati'nin kendi lehine senet düzenlediğini tespit edebilecek durumda olup, bu durumda özel yetkisini sorması gerektiği, bu definin bu hamile karşı da ileri sürülebileceği.."; COŞKUN, s. 93.

cirantanın koyduğu sorumsuzluk kaydı ve TTK m. 685/2'deki ciro yasağı oluşturmaktadır. Bu iki durumda senet metnine konulan kayıtlardan kaynaklanan defiler, sadece kaydı koyan ilgili kişi tarafından herkese karşı ileri sürülebilir¹⁴⁰. Kambiyo senedindeki şekil şartlarına aykırılık, senetteki alacağın zamanaşımına uğraması, vadeyi beklemeden kambiyo senedindeki alacağa başvurulması, ciro zincirindeki kopukluk, başvuru hakkının yitirilirmiş olması, sorumsuzluk kayıtları vb. senet metninden anlaşılın defilere istinaden açılan menfi tespit davalarına konu olabilecek hususlardandır¹⁴¹.

a- Şekil Şartlarına Aykırılıktan Doğan Defiler

Kambiyo senedi tanzim edilirken düzenleyen tarafından bazı unsurlara senette yer verilip verilmemesi senedin geçerli bir kambiyo senedi vasfına haiz olması veya olmaması sonucunu doğuracaktır. Kambiyo senetlerinde bu sıkı şekil şartına bağlılık mutlak mecburi unsurlar ve alternatif mecburi unsurlar olarak kendini göstermektedir. Poliçede bulunması zorunlu unsurlar TTK m. 671'de sayılmıştır. Bu mutlak mecburi unsurların bulunmaması halinde senet, poliçe sıfatını kazanamaz (TTK m. 672/1). Poliçede alternatif mecburi unsurlar ise düzenleme yeri ve ödeme yeridir, bu unsurların yazılmaması durumunda kanun koyucu yedek hükümler koyarak poliçenin geçerli olabilmesini öngörmüştür. Zira poliçede ödeme yeri gösterilmemişse, muhatabın adı yanında gösterilen yer, ödeme yeri ve aynı zamanda da muhatabın yerleşim yeri sayılır (TTK m. 672/3). Aynı şekilde eğer poliçede düzenleme yeri gösterilmemişse, düzenleyenin adının yanında gösterilen yerde poliçe düzenlenmiş sayılır (TTK m. 672/4). Alternatif mecburi unsurların da yokluğunda, senet poliçe vasfını kazanamaz. Bonoda yer alması gereken mutlak zorunlu unsurlar TTK m. 776/1'de sayılmıştır. TTK m. 777'de de bonodaki seçimlik unsurlara¹⁴²

¹⁴⁰ HELVACI'ya göre bu iki istisnai hal teşkil eden definin, senet metninden anlaşılın defiler grubuna konulmasının sebebi; bunların herkes tarafından kolaylıkla senet metnine bakıldığında anlaşılabilir olmasıdır. Ayrıntılı açıklamalar için Bkz: HELVACI (ÜLGEN/ KAYA/ NOMER ERTAN), s. 73; KENDİGELEN/ KIRCA, s. 93.

¹⁴¹ TÜRK, Maddi Hukuk ve İcra İflas Hukuku Yönleriyle Menfi Tespit Davası, s. 147-148.

¹⁴² Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun 02.12.2021 T., 2018/92 E., 2021/1610 K. sayılı kararı, <https://karararama.yargitay.gov.tr/> (E.T.:19.11.2023): "Nitekim TTK'nın 777. maddesi zorunlu unsurları taşımayan senedin bono niteliğinde olmadığını belirttiğinden sonra vade, tanzim ve ödeme yeri konusunda da yedek hukuk kuralı getirerek oluşabilecek boşlukları doldurmuş ve belirlilik ilkesini bu şekilde desteklemiştir. Hukuk Genel Kurulunun 11.04.2018 tarihli ve 2017/19-819 E., 2018/771 K. sayılı kararında da vurgulandığı üzere, TTK'nın 776. maddesinde belirtilen şekli koşulların yanında taraflar bononun ihdas nedeni (malen/nakden ya da teminat kaydı ile alındığını), uyumsuzluk durumunda aralarındaki anlaşmaya göre yetkili

yer verilerek, mutlak zorunlu unsurlar ve seçimlik zorunlu unsurların da yer almadığı senedin bono sıfatına haiz kambiyo senedi olma niteliğini kaybettiği hüküm altına alınmıştır¹⁴³. Kambiyo senetlerinde senet metninden anlaşılan unsurlar olan senet metnindeki imzanın el ile atılmaması, kanunen aranan zorunlu şekil koşullarının senette yer almaması, senette yer alan

olacak mahkeme, faiz gibi bononun geçerliliğine etki etmeyecek ihtiyari unsurları belirleyerek senede ekleyebilirler: Sıralanan şekil şartlarından da anlaşıldığı üzere, kambiyo senetleri temel hukuki ilişkiden bağımsız bir nitelik taşır ve soyut bir borç ikrarı içerir. Bu nedenle de bono düzenlenirken temel ilişkinin kaynağına yönelik “bedelin malen-nakden ya da teminat olarak alındığına” ilişkin ibarelerin senede yazılması zorunlu değildir. Taraflar bu ibareleri ticaret hayatındaki olası bir uyumsuzluk durumunda ispat hukukunda karşılaşılabilecekleri zorlukları daha kolay aşmak amacıyla ihtiyari olarak kayıt altına almaktadırlar. Yoksa bu kayıtlar bağımsız borç ikrarı içeren senetlerin niteliğine etki etmez.”

¹⁴³ Yargıtay Hukuk Genel Kurulu 29.09.2020 T., 2017/ 276 E., 2020/696 K. sayılı kararı, <https://karararama.yargitay.gov.tr/> (E.T.: 19.11.2023): “Diğer senetlerden ayrılabilmesi için kıymetli evrak özel şekil şartlarına tabi tutulmuştur. Sıkı şekil şartları en katı tarzda kambiyo senetlerinde görülür. Güven ihtiyacının bir sonucu olarak kıymetli evrakta modern hukukun ve özellikle ticaret hukukunun kabul ettiği şekilsizlik prensibinden ayrılmıştır. Kıymetli evraka hâkim sert şekil şartlarına bağlılık olgusu ortaya “ senet nasılsa ve ne diyorsa ona göre işlem yapılır”, yani kıymetli evrakta senet metni ve şekil şartları tarafların muhtemel iradelerine ve senet dışındaki olaylara göre yorumlanamaz ilkesini çıkarır (Poroy, R./ Tekinalp, Ü.: Kıymetli Evrak Hukuku Esasları. 15. B. İstanbul 2001, s.29). Kambiyo senetlerinde “sıkı sıkıya şekle bağlılık” geçerlidir. Ticari senet kendisi ile ilgili gerekli bilgiyi münhasıran kendisi vermelidir (Öztaş, F.: Kıymetli Evrak Hukuku, Ankara 1997, s. 370). TTK’nın 776. maddesine göre bono veya emre muharrer senet, senet metninde bono veya emre yazılı senet kelimesini ve senet Türkçe’den başka bir dilde yazılmışsa o dilde bono veya emre yazılı senet karşılığı olarak kullanılan kelimeyi, kayıtsız ve şartsız belirli bir bedeli ödemek vadini, ödeme yerini, kime ve kimin emrine ödenecek ise onun adını, düzenleme tarihini ve yerini, düzenleyen imzasını içermelidir. Sıralanan bu kayıtlar bononun zorunlu ve geçerliliğini etkileyecek olan zorunlu unsurlardır. Zorunlu unsurlardan birini içermeyen bir senet bono sayılmaz. TTK’nın 777. maddesinin 3 ve 4. fıkraları uyarınca bononun alternatif zorunlu unsurları ise düzenleme yeri ve ödeme yeridir. Kanun koyucu bu unsurların bonoda yer almasının zorunlu olduğunu ancak bunların bonoda bulunmaması hâlinde alternatif olarak bonodaki başka unsurların bunların yerine geçeceğini, böylece senedin bono niteliğini kaybetmeyeceğini kabul etmiştir. Vade ise isteğe bağlı unsurlardandır. Bonoda vadenin gösterilmesi zorunlu olmayıp TTK’nın 777. maddesinin 2. fıkrasına göre “vadesi gösterilmemiş olan bono, görüldüğünde ödenmesi şart olan bir bono sayılır.” Bonoya konulabilecek vade türleri TTK’da sınırlı sayıda sayılmıştır. TTK’nın 778. maddesinin atfıyla uygulanması gereken aynı Kanunun 703. maddesinin 1. fıkrasına göre bono dört türlü vadeyi içerebilir. Bir bono görüldüğünde, görüldükten belli bir süre sonra, düzenleme gününden belli bir süre sonra, belirli bir günde ödenmek üzere düzenlenebilir. TTK’nın 703. maddesinin 2. fıkrasına uyarınca “vadesi başka şekilde yazılan veya birbirini takip eden çeşitli vadeleri gösteren poliçeler batıldır.” Aynı bonoda birbirinden farklı iki vadenin bulunması geçersizlik sebebidir (Öztaş, s. 482). Vade ile senedin düzenleme tarihinin aynı olması senedin bono niteliğini ortadan kaldırmaz (Poroy, R./ Tekinalp, Ü., s.119). Bonoda vade tarihi ve düzenleme tarihinin aynı tarih olmasına engel bir düzenleme bulunmamaktadır. Vade kaydının senet metni içinde bulunması şart değildir. Keşidecinin imzası bulunmak kaydı ile vade senedin üzerinde herhangi bir yere konulabilir. Başka bir anlatımla keşidecinin imzasının örttüğü durumlarda vade kaydının yerinin önemi bulunmamaktadır (Öztaş, s. 492)”

ödeme vaaadinin bir şarta bağlanması vb. durumlarda senedin geçersizliğine dayalı menfi tespit davası açılabilir¹⁴⁴.

b- Senedi İbraz Eden Kimsenin Meşru Hamil Olmadığı Defi

Borçluya senedin ödenmesi için ibraz eden kişi, TTK m. 686/1 gereğince müteselsil ve birbirine bağlı cirolarla hakkını ispat edebiliyorsa, bu kişi yetkili hamil sayılır. Zira ciro silsilesinde imzası bulunanların, bu imzaların gerçek cirantalara ait olup olmadığını araştırma zorunluluğu yoktur, bu husus kambiyo senetlerindeki imzaların bağımsızlığı ilkesi ile ilişkilidir. Fakat, imzaların bağımsızlığı hükmünün işleyebilmesi için senedin kambiyo senedi olan geçerli bir senet olması gerekmektedir¹⁴⁵, örneğin senet metninde düzenleyenin imzasının bulunmaması halinde senet tümüyle geçersiz sayılacağından diğer imzalar da geçersiz sayılacaktır. Kambiyo senedinde ilk ciro, lehtara ait değilse senetteki ciro zincirinde kopukluk söz konusu olur¹⁴⁶. Ciro işlemi senet metninden açıkça görüleceği için, senetteki ciro zincirinin dış görünüşü incelenmeli, bu dış görünüşte kopukluk olmadığı takdirde senedi elinde bulunduran hamil yetkili hamil sayılır. Ciro zincirinin sadece dış görünüşünü incelemek gerekli ve yeterli olup, bu görünüşe göre ciro zincirinde kopukluk yok ise, hamil yetkilidir¹⁴⁷ ve bu hamile ödeme yapılabilir. TTK m. 710/3' e göre "*Hile veya ağır bir kusuru bulunmadıkça poliçeyi vadesinde ödeyen kişi borcundan kurtulur. Ödeyen kişi, cirolar arasında düzenli bir teselsülün bulunup bulunmadığını*

¹⁴⁴ Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun 19.04.2022 T., 2019/449 E., 2022/569 K. sayılı kararı, <https://karararama.yargitay.gov.tr/> (E.T.: 05.12.2023): "*Borçlunun, kambiyo taahhüdünün hükümsüz olduğunu ileri sürerek açtığı menfi tespit davası esasında maddi hukuk anlamında bir itiraz sebebine dayanılarak açılmaktadır. Bu kapsamda hükümsüzlük nedenine dayalı menfi tespit davalarında, uyumsuzluk temel ilişkiden değil, doğrudan doğruya kambiyo senetleri hukukundan kaynaklanmaktadır. Bu davalarda, kural olarak, davacının iddiası çoğu kez tüm senet ilgilerine karşı öne sürülebilen mutlak def'ilere dayanmaktadır. Örneğin kambiyo senedinin zorunlu şekil şartları içermemesi, kambiyo alacağının zamanaşımına uğraması, vadeyi beklemeden istemde bulunulması, ciro zincirindeki kopukluk, başvuru hakkının yitirilmiş olması, senette yazılı kısmi ödeme açıklaması, sorumsuzluk kayıtları ya da bir kambiyo taahhüdünün senet yapma iradesindeki bozukluk nedeniyle sahibini bağlamayacağı yönündeki iddialar hükümsüzlük nedenine dayalı menfi tespit talebine konu oluşturur.*"

¹⁴⁵ ÜLGEN (HELVACI/ KAYA/ NOMER ERTAN), s. 168.

¹⁴⁶ Yargıtay 12. Hukuk Dairesinin 31.03.2009 T., 2008/27008 E., 2009/6889 K. sayılı kararı, <https://karararama.yargitay.gov.tr/> (E.T.: 01.12.2023): "*İcra takibinin dayanağı olan çek incelendiğinde, ... San.Tic.Ltd.Şti .namına yazılı olduğu ve ilk cironun lehtara ait olmadığı ve ciro zincirinde kopukluk bulunduğu tespit edilmiştir. Ancak, ikinci cirantasının lehtar şirket olduğu görülmektedir. Lehtar, ciro zinciri içinde yer aldığından, anılan kopukluk lehtar ile keşideci arasındaki ilişkiyi etkilemez. Lehtarın cirosundan önceki cirolar yok sayılır. Bu durumda ilk ciro şerhini imzalayan şikayetçinin lehtara karşı sorumluluğu yoktur.*"

¹⁴⁷ YILMAZ, s. 190.

incelemekle yükümlü ise de cirantaların imzalarının geçerliliğini araştırmak zorunda değildir.”. Kanun maddesinden de görüleceği üzere yasa koyucu, poliçeye olan güvenin sarsılmaması amacı ile, hile veya ağır kusuru olmadan, düzgün ciro silsilesini de inceleyerek, senet bedelini ödeyen kişinin sorumluluktan kurtulacağını belirtmiştir¹⁴⁸. TTK m. 727/2 gereğince poliçeyi ödemiş olan her ciranta, kendi cirosunu ve kendisinden sonra gelen borçluların cirolarını çizebilir. Emre yazılı senetlerde kopuk ciro zinciri senet metninden anlaşılır¹⁴⁹ ve bir mutlak defi olduğu için ciro zincirinde aksaklık saptayan borçlu bu durumu ileri sürerek ödemedi kaçınmakla yükümlüdür¹⁵⁰. Düzgün ciro silsilesinin olmayışı, senet metninden anlaşılır bir defi olup iyi niyetli hamil dahil herkese karşı ileri sürülebilir.

c- Senede Yazılan Kayıtlardan Doğan Defiler

Kambiyo senetleri, belirli bir bedelin ödenmesine yönelik kayıtsız ve şartsız taahhütler içerir. Eğer, senet kayıtsız şartsız bir ödeme vaadi yerine bir kayda veya şarta bağlanmış ise bu durum senedin geçersizliğine yol açacaktır. Örneğin, senede “*Anneme ait olan daireyi sattığım zaman parası ödenecek.*”¹⁵¹, “*Mallar teslim alınınca ödenecek*”, “*Proje bittiğinde*

¹⁴⁸ COŞKUN'a göre “Bankalar; çekin bankaya ibrazı üzerine bazı hususları araştırmakla mükellef olduğunu, kendilerine verilen görev ve mükellefiyetin gerektirdiği basiret ve itinayı göstermeye mecburdurlar. Bankanın ödemedi önce; çekin geçerli olabilmesi yönünden gerekli mecburi şartlarını taşıyıp taşımadığını, ibraz süresi içinde ibraz edilip edilmediğini, üzerindeki imzanın keşideciye ait olup olmadığını, vekil varsa vekile kambiyo senedi tanzimi hususunda özel yetki verilip verilmediğini, ciro zincirinin muntazam olup olmadığını, ödeme talebinde bulunan şahsın gerçek hak sahibi olup olmadığını araştırması gereklidir.”; Bkz: COŞKUN, s. 509; ÇAMOĞLU, *Kambiyo Senetlerinde Borçlusunun Defileri (Savunmaları)*, s. 9.

¹⁴⁹ YILMAZ, s. 190

¹⁵⁰ ÇAMOĞLU, Ersin, *Çizilmiş Cironun Hukukî Sonuçları*, *Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi*, Cilt: 35, Sayı: 2, 2019, s. 17.

¹⁵¹ Yargıtay 12. Hukuk Dairesinin 21.11.2018 T., 2017/8842 E., 2018/11933 K. sayılı kararı, <https://karararama.yargitay.gov.tr/> (E.T.: 07.12.2023): “...6102 Sayılı TTK' nun 776/1. maddesinin (b) bendinde belirtildiği üzere bono veya emre yazılı senedin kayıtsız ve şartsız belirli bir bedeli ödemek vadini içermesi zorunludur. Bu niteliği haiz olmayan bono, kambiyo senedi vasfında kabul edilemez. Öte yandan her dava ve şikayet, davanın açıldığı (şikayetin yapıldığı) andaki şartlara göre değerlendirilir (Hukuk Genel Kurulu'nun 11.05.2011 tarih ve 2011/12-177 esas, 2011/300 karar sayılı kararı). Somut olayda; icra takip dosyasının ve takibe konu senedin incelenmesinde, senedin arkasında “not: Anneme ait olan x daireyi sattığım zaman parası ödenecek” ibaresinin yazılı olduğu takip tarihinde ve şikayet tarihinde dayanak senedin kambiyo vasfında olmadığı, her ne kadar takip başlatıldıktan ve şikayet yapıldıktan sonra dairenin satıldığı, bir başka deyişle anlaşma konusu şartın gerçekleştiği hususunda taraflar arasında bir ihtilaf olmayıp takip sonrasında şartın gerçekleştiği sabit ise de bunun sonuca etkili olmayacağı, senet takibe konulduğu anda şart içermesi sebebiyle kambiyo senedi vasfında olmadığı, icra takip hukuku açısından şartın gerçekleşip gerçekleşmediğinin önem arz etmediği, icra mahkemesinin şartın gereğinin

ödenecek.” gibi kayıtlar senedi geçersiz kılar ve kayıtlara ilişkin bu husus mutlak defi olarak herkese karşı ileri sürülebilir.

Kambiyo senedini düzenleyen ve senedi cirolayan cirantalar, senede ciro yasağı kaydını koyabilirler ve bu kayıt ile senedin içerdiği hakkın devredilmesini engellemek amaçlanır. Bir kambiyo senedine senedin keşidecisi tarafından, “*ciro edilemez*”, “*emre değildir*” şeklinde bir ibare yazılması senedi nama yazılı hale getirir ve senedin devredilmesi yönünden türü değişir. Kambiyo senetleri kanunen emre yazılı olduklarından ciro ve zilyetliğin devri ile devredilirken ciro edilemez, emre değildir gibi menfi emre kayıtlarına senette verilmesi, senedin türünü nama yazılı hale getirir. Nama yazılı hale gelen senet, alacağın temliki hükümlerine göre devredilir. Böylelikle senet, alacağın temliki hükümlerine göre devredildiğinden borçlu, eski hamillere karşı sahip olduğu tüm defileri, yeni hamile karşı da ileri sürebilir.

Kanun koyucu, poliçede yalnızca belirli vade türlerinde faiz yazılmasına imkân vermiştir. TTK m. 675 gereğince yalnızca görüldüğünde veya görüldüğünden belirli bir süre sonra ödenmesi vade olarak belirlenen bir poliçeye, düzenleyen tarafından faiz şartı konulabilir. Diğer vadeli poliçelerde böyle bir faiz şartı yazılmamış sayılır. Hamil, bu kurala aykırılığı senet metninden anlaşılan defi olarak öne sürülerek¹⁵² faiz ödemekten kaçınabilir.

d- Zamanaşımı Defi

Zamanaşımı, esasen alacaklılık ve borçluluk ilişkisini ortadan kaldırmaz, sadece onu eksik bir borç haline getirir ve alacağın dava edilebilme imkanını engeller¹⁵³. Bu nedenle borcun zamanaşımına uğradığından bahisle menfi tespit davası açılmaz, ayrıca zamanaşımına uğrayan borcun ödenmesi sebepsiz zenginleşme de teşkil etmediği için dava açılıp geri istenilmesinin de hukuken imkânı yoktur (TBK m.78/2)¹⁵⁴. Borçlu bu defiyi kendisine bir icra takibi yapıldığında veya dava açıldığında öne sürebilir. Zira davada ileri sürmez ise zamanaşımı bir defi olduğundan hâkim tarafından resen dikkate alınmaz. Yargıtay’ın yerleşik içtihatları gereğince zamanaşımına uğrayan kambiyo senedi adi senede dönüşmez,

yerine getirilip getirilmediğini denetleyemeyeceği ve şartın yerine getirilmesi halinde senedin sonradan kambiyo vasfını kazanmayacağı anlaşılmakla...”

¹⁵² POROY/ TEKİNALP, s. 99.

¹⁵³ ERTEKİN/ KARATAŞ, s. 501.

¹⁵⁴ MUŞUL, s. 20.

yazılı delil başlangıcı olarak değerlendirilir¹⁵⁵. Zamanaşımına uğrayan kambiyo senedi yazılı delil başlangıcına dönüştüğünden, yalnızca senede dayanarak talepte bulunulması yeterli değildir; alacaklı, temel borç ilişkisinde alacağı bulunduğunu kanıtlamalıdır¹⁵⁶. Borçlunun açtığı kambiyo senedinin zamanaşımına uğradığına ilişkin menfi tespit davası kabul edilse de, alacaklı genel mahkemelerde temel borç ilişkisine dayanarak açtığı alacak davasında zamanaşımına uğrayan kambiyo senedini yazılı delil başlangıcı olarak kullanabilir¹⁵⁷. Nihayetinde, kıymetli evraktaki zamanaşımı sürelerinin geçmesi senet metninden anlaşılan ve herkese karşı ileri sürülebilen mutlak defilerdendir¹⁵⁸.

¹⁵⁵ Yargıtay 19. Hukuk Dairesinin 27.05.2014 T., 2014/7145 E., 2014/9872 K. nolu kararı, <https://karararama.yargitay.gov.tr/> (E.T.: 30.12.2023): "İcra takibine konu bonolar zamanaşımına uğramış olup, yazılı delil başlangıcı niteliğindedir. Söz konusu bonolarda davacı lehtar, davalı ise keşideci olup, aralarında temel ilişki bulunduğundan, davacı, yazılı delil başlangıcı teşkil eden bonolarla ilgili olarak davalıyla aralarındaki temel ilişkiyi tanık dahil her tür delille ispatlayabilir. Bu nedenle, taraflar arasındaki ilişkinin satım akdinden kaynaklandığı iddia edildiğine göre 818 S. BK 125. maddesi (TBK 146. md.) gereğince zamanaşımı süresinin 10 yıl olduğu da gözden kaçırılarak davanın zamanaşımından dolayı reddi doğru görülmemiş, bozmayı gerektirmiştir. ; Ayrıntılı Yargıtay kararları için bkz: ERİŞ, s. 615-628.

¹⁵⁶ Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun 04.04.2007 K., 2007/153 E., 2007/183 K. sayılı kararı, <https://karararama.yargitay.gov.tr/> (E.T.: 25.12.2023): "Davalı, zamanaşımına uğrayan bonodaki imzanın kendisine ait olduğunu kabul etmiştir. Belirtilmelidir ki; Türk Ticaret Kanunu'nun 661. maddesi uyarınca zamanaşımına uğramış bir bonoda yazılı alacak, temel ilişkiye dayanılmak suretiyle talep edilebilir. Böylesi bir istemi içeren alacak veya itirazın iptali davalarında, gerek temel ilişkinin varlığını ve niteliğini, gerekse, o ilişkiden doğan bir alacağın bulunduğunu ve alacak miktarını kanıtlaya yükümlülüğü, davacı tarafa aittir. Her iki dava türünde de, zamanaşımına uğrayan ve imzası inkâr edilmeyen bono, temel borç ilişkisi bakımından yazılı delil başlangıcı niteliğindedir. Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nun 292. maddesine göre, senetle ispatı gereken bir konuda yazılı delil başlangıcı mevcut ise, tanık dinlenmesi mümkündür. Görülmekte olan davada, davacı vekili, 29.1.2004 günlü cevaba cevap dilekçesinde, senetteki meblağın davalıya nakden verildiğini bildirmiş ve böylece, taraflar arasındaki temel borç ilişkisinin ödünç (karz) akdine dayandığını ileri sürmüştür. Bu durumda, davacı taraf, yukarıda açıklanan yasal çerçeveye içerisinde, taraflar arasında ödünç ilişkisi bulunduğuyla ilişkin iddiasını kanıtlamakla yükümlüdür. Belirtildiği üzere, takip dayanağı zamanaşımına uğramış bono, bu iddia bakımından yazılı delil başlangıcı niteliğinde olup, davacı taraf, buna dayanarak ödünç ilişkisi hakkında tanık dinletme hakkına sahiptir. Yine, dava dilekçesinde, "sair delil" ibaresine yer verildiğinden, davacı tarafın, ödünç iddiası bakımından davalıya yemin teklif etme hakkına sahip bulunduğu ve gerektiğinde Mahkemenin bu hakkının varlığını davalıya hatırlatmakla yükümlü olduğunun kabulü zorunludur. Hal böyle olunca, Yerel Mahkemece yapılması gereken; davacı tarafın ödünç iddiasıyla ilgili tanık dahil tüm delillerini ve varsa davalının karşı delillerini sorup, toplamak; gerektiğinde davalıya bu yönden yemin teklif etme hakkı bulunduğunu da davacı tarafa hatırlatmak ve bütün bu işlemlerin sonucunda ortaya çıkacak olan uygun sonuç çerçevesinde bir karar vermektir."; Yargıtay 19. Hukuk Dairesinin 27.05.2014 T., 7145 E./9872 K. sayılı Kararı; Ayrıntılı Yargıtay Kararları için Bkz: ERİŞ, s. 615-628; POROY/TEKİNALP, s. 271.

¹⁵⁷ YEŞİLDAL, s. 49.

¹⁵⁸ POROY/TEKİNALP, s. 100; PULAŞLI, s. 75.

Kambiyo senetlerinin düzenlenmesinin bir temel işkiye dayalı olduğunu belirtmiştik. Borçlar Kanunu'nda yer alan zamanaşımı süreleri, kambiyo senetlerinin zamanaşımı sürelerine göre daha uzun olduğundan uygulamada çoğunlukla açılan menfi tespit davalarında kambiyo senedinin zamanaşımına uğraması defa ileri sürülmektedir. Borçlunun, kambiyo senedinin zamanaşımına uğradığı öne sürerek açtığı menfi tespit davasında, zamanaşımına uğrayan kambiyo senedindeki temel ilişkiden dolayı alacaklı olduğunu ispat yükü davalı lehtardadır¹⁵⁹.

5. Kişisel Defilere Dayanan Menfi Tespit Davası

Kambiyo senetlerinde kişisel defiler, doğrudan doğruya münasebette bulunan şahıslar, örneğin senedi düzenleyen ve lehtar veya senedi ciro eden ile ciro edilen arasında ileri sürülebilir¹⁶⁰. Kişisel defiler senet ile ilgili olabileceği gibi senet dışındaki muamelelerden dolayı da ileri sürülebilir¹⁶¹. Kişisel defiler kural olarak üçüncü kişilere ileri sürülemez. Bu durumun istisnası hamilin senedi iktisap ederken borçlu zararına bile hareket etmesidir (TTK m. 825/2). Borçlu ile önceki hamillerden birisi arasında doğrudan doğruya var olan ilişkilerin ileri sürülmesi, ancak hamilin senedi iktisap ederken bilerek borçlu zararına hareket etmiş olması halinde söz konusu olabilir (TTK m. 659/2, 825/2). Mirasla intikal, ticaret şirketlerindeki yapısal değişiklikler, alacağın temliki, vadeden sonraki ciro, kambiyo senedinin faktoring şirketi tarafından devralınması, tahsil cirosu ve rehin cirosu, kişisel defilerin sadece doğrudan doğruya ilişkide bulunan taraflar arasında ileri sürülebilmesinin önemli diğer istisnalarındandır.

Kambiyo senedinde kişisel defilerden doğan davalar, uygulamada bedelsizliğin tespitine ilişkine davalar olarak adlandırılmaktadır¹⁶².

¹⁵⁹ MUŞUL, s. 403; Yargıtay 19. Hukuk Dairesinin 24.01.2013 T., 2012/16130 E., 2013/1411 K. sayılı kararı, <https://karararama.yargitay.gov.tr/> (E.T.: 06.12.2023): "Dava konusu senedin 20/11/2004 vade tarihli olarak düzenlendiği, senet lehartı tarafından 12/01/2010 tarihinde ilamsız icra takibi yapıldığı, borçlunun süresinde itiraz etmemesi nedeniyle takibin kesinleştiği anlaşılmaktadır. Davacı keşideci, zamanaşımına uğrayan senetten dolayı borçlu olmadığı tespitini talep ettiğine göre, zamanaşımına uğrayan senet nedeni ile temel ilişkiden dolayı alacaklı olduğunu ispat yükü davalı lehtardadır. Davalı, yazılı delil başlangıcı niteliğindeki belgeden dolayı alacaklı olduğunu tanık dahil her türlü delil ile kanıtlayabilir. Mahkemece, davalıdan bu yönde delilleri sorulup, toplanan deliller değerlendirilip, varılacak uygun sonuç çerçevesinde bir karar verilmesi gerekirken yazılı şekilde hüküm kurulması isabetsiz olup bozmayı gerektirmiştir."

¹⁶⁰ KARAYALÇIN, Yaşar, Ticaret Hukuku Dersleri II. Ticari Senetler (Kambiyo Senetleri), Ankara, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 3. Baskı, 1964, s. 26.

¹⁶¹ ARSLANLI, Halil, Ticari Senetler Dersleri, İstanbul, İsmail Akgün Matbaası, 2. Baskı, 1950, s. 123.

¹⁶² Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun 25.11.2021 T., 2017/893 E., 2021/1499 K. sayılı kararı, <https://>

a- Bedelsizlik

Bedelsizlik, bir kambiyo senedinin ihdasına neden olan temel alacağın herhangi bir nedenle mevcut olmamasıdır¹⁶³. Bedelsizlik kavramı ya da kambiyo senetlerinde bedelsizlik kavramı uygulama özellikle Yargıtay kararları ile çıkmış bir kavramdır¹⁶⁴. Bedelsizliğe dayalı menfi tespit davası ile maddi hukuk bakımından borcun mevcut olup olmadığının tespiti amaçlanmakta, borçlu olmadığını iddia eden borçluya, genel hükümlere göre bu durumu tespit imkânı verilmektedir. Açılan menfi tespit davası neticesinde borçlu olunmadığının tespiti hâlinde ise davacı (borçlu) hakkında bir icra takibi başlatılması engellenmiş olacak veya başlatılan ve devam eden icra takibi iptal edilerek, davacının mevcut olmayan bir borcu ödemesi engellenmiş olacaktır¹⁶⁵. Bedelsizlik, ancak geçerli senetlerde ileri sürülebilir. Zira hem hükümsüzlük hem de bedelsizlik iddiası birlikte ileri sürülemez özellikle terditli açılan davalarda iddiaların bu yönde bağdaşması aranmalıdır¹⁶⁶.

Bedelsizlik iddiası sadece temel borç ilişkisinin tarafları arasında ileri sürülebilir hamile karşı ileri sürülemez. Yine temel ilişkinin tarafı olmayan kambiyo senedi borçlusu bu temel ilişkiye dayanarak bedelsizlik iddiasında bulunamaz¹⁶⁷. Çünkü bedelsizlik iddiası her zaman kişisel defi niteliğindedir¹⁶⁸. Bu hususun istinası ise TTK m. 687' de yer alır eğer hamil senedi iktisap ederken bilerek borçlunun zararına iktisap etmiş ise bu defi ona karşı da ileri sürülebilir. Öğretideki baskın görüş ve yerleşik

karararama.yargitay.gov.tr/ (E.T.: 06.12.2023): "Bedelsizlik iddiası, 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun (6102 sayılı TTK) 687. maddesi anlamında bir kişisel def'idir. Bedelsizlik bir kişisel def'i olduğundan düzenleyen tarafından kural olarak ancak senet lehtarına karşı ileri sürülebilir. Ancak borçlu, hamilin senedi bilerek kendi zararına devraldığını kanıtlamak şartıyla hamile karşı da bedelsizlik def'ini ileri sürebilir. Bedelsizliğe dayalı menfi tespit davasının yasal dayanağı TBK'nın 77 vd. maddelerinde düzenlenen sebepsiz zenginleşmedir. Zira kambiyo senetlerinde geçerli olan mücerretlik (soyutluk) ilkesi gereğince, temel alacağın mevcut olmaması veya geçersiz olması, kambiyo senedinin hükümsüzlüğü sonucunu doğurmamakta; buna karşılık temel ilişkideki sakatlık, kambiyo borçlusuna, borçlu olmadığının tespitiyle birlikte, alacaklıya karşı sebepsiz zenginleşme def'ini dermeyan etme hakkını vermektedir."

¹⁶³ İNAN, s. 16.

¹⁶⁴ AYLİ, Ali/ ÜÇER, Mehmet, Çekte Bedelsizlik İddiası ve Açılabilir Dava, Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 23, Sayı: 39, 2018, s. 413.

¹⁶⁵ Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun 29.04.2021 T., 2017/40 E., 2021/542 K. sayılı kararı, <https://karararama.yargitay.gov.tr/> (E.T.: 06.12.2023).

¹⁶⁶ YEŞİLDAL, s. 50.

¹⁶⁷ TÜRK, Maddi Hukuk ve İcra İflas Hukuku Yönleriyle Menfi Tespit Davası s. 133.

¹⁶⁸ ERTEKİN/ KARATAŞ, s. 731; TÜRK, Maddi Hukuk ve İcra İflas Hukuku Yönleriyle Menfi Tespit Davası, s. 132.

Yargıtay içtihatları gereği, bedelsizliğe dayalı açılan menfi tespit davası, hukuki niteliği bakımından bir sebepsiz zenginleşme davasıdır¹⁶⁹. Zira kambiyo senetleri soyut (mücerret) kıymetli evrak olduğundan temel borç ilişkisindeki bedelsizlik kambiyo borcunu etkilemez. Fakat temel ilişkideki sakatlık borçluya kambiyo senedinde yer alan borçtan dolayı karşı tarafın sebepsiz zenginleştiği defini öne sürme imkân vermektedir¹⁷⁰. Bedelsizlik defi ile açılan dava esasen kambiyo hukuku ile alakalı bir dava değildir; bu davada taraflar temel borç ilişkisi münasebeti bakımından ihtilaf halindedir¹⁷¹. Açılan bedelsizlik davasında iddiada bulunan ispat yükü kendisinde olan borçlu, önce borcun sebebini daha sonra da bu sebebin gerçekleşmediğini veya ortadan kalktığını HMK m. 200 gereğince yazılı delille kanıtlaması gerekir¹⁷².

Kambiyo senedinde bedelsizlik davasının konusu, temel borç ilişkisinin geçersizliğine ilişkin olabilir. Temel borç ilişkisinin geçersizliği, temel ilişkinin TBK m. 27/1 hükmü uyarınca kanunun emredici hükümlerine, ahlaka, kamu düzenine, şekle ve kişilik haklarına aykırılıktan veya konusu imkânsız olmasından kaynaklanacağı gibi ehliyetsizlikten de kaynaklanabilir¹⁷³. Bunun dışında temel alacağın takas, ödeme gibi nedenle sona ermesi¹⁷⁴, temel borç ilişkisindeki edimin hiç veya gereği gibi ifa edilmemesi, temel borç ilişkisinde irade bozuklukları ve aşırı yararlanmanın

¹⁶⁹ ERTEKİN/KARATAŞ, s. 732; TÜRK, *Maddi Hukuk ve İcra İflas Hukuku Yönleriyle Menfi Tespit Davası*, s. 134; BAHTİYAR, s. 48.

¹⁷⁰ Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun 17.11.2022 T., 2020/298 E., 2022/1531 K. sayılı kararı, <https://karararama.yargitay.gov.tr/> (E.T.: 06.12.2023): “Bedelsizliğe dayalı menfi tespit davasının yasal dayanağı 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu’nun (TBK) 77 vd. maddelerinde düzenlenen sebepsiz zenginleşmedir. Zira kambiyo senetlerinde geçerli olan mücerretlik (soyutluk) ilkesi gereğince, temel alacağın mevcut olmaması veya geçersiz olması, kambiyo senedinin hükümsüzlüğü sonucunu doğurmamakta; buna karşılık temel ilişkideki sakatlık, kambiyo borçlusuna, borçlu olmadığının tespitiyle birlikte, alacaklıya karşı sebepsiz zenginleşme def’ini dermeyan etme hakkını vermektedir.”

¹⁷¹ KARAYALÇIN, s. 237.

¹⁷² ERTEKİN/KARATAŞ, s. 734; Yargıtay 12. Hukuk Dairesinin 19.11.2012 T., 2012/12369 E., 2012/17158 K. sayılı kararı, <https://karararama.yargitay.gov.tr/> (E.T.: 06.12.2023):

“Davacı kambiyo senedine karşı bedelsizlik iddiasına dayanarak menfi tespit isteminde bulunmuş, mahkemece davalının imzası olmayan ve kabul etmediği kartvizit arkasındaki yazılara itibar edilerek davanın kabulüne karar verilmiş ise de kambiyo senedine karşı bedelsizlik iddiasının HUMK 288.vd. maddeleri (HMK 200 vd. maddeleri) uyarınca yazılı belge ile kanıtlaması gerekir. Mahkemece bu esaslar gözetilmeden yazılı şekilde karar verilmesi doğru bulunmamış, mahkeme kararının bu yönden bozulması gerekmiştir. SONUÇ: Yukarıda açıklanan nedenlerle kararın davalı yararına BOZULMASINA...”

¹⁷³ AYLİ/ÜÇER, s. 424, 425.

¹⁷⁴ TÜRK, *Maddi Hukuk ve İcra İflas Hukuku Yönleriyle Menfi Tespit Davası*, s. 136.

bulunması, kambiyo senedinin hatır için verilmiş olması uygulamada en çok rastlanan senedin bedelsizliğine ilişkin dava konularındandır¹⁷⁵. Bedelsizliğe dayalı menfi tespit davası, zayi sebebiyle açılan menfi tespit davasından farklıdır¹⁷⁶. Zira ziya nedeniyle açılan iptal davasında temel ilişki geçerli olarak mevcuttur fakat senet zayi olmuştur; bedelsizlikte ise senet mevcut fakat temel ilişki geçersizdir¹⁷⁷.

b- Teminat Senedi

Bir temel borç ilişkisi dolayısıyla borçlu olan kişinin, alacaklının edimini güvence altına almak amacıyla kambiyo senedi düzenleyerek alacaklıya teslimi ile teminat senedi oluşmuş olur¹⁷⁸. Teminata konu senetler iki şekilde bedelsiz kalabilir; teminata konu edimin ifası ya da bu edimin vadesinin henüz gelmemesi¹⁷⁹. Temel borç ilişkisindeki bir edimin teminatı olarak düzenlenen kambiyo senetlerinde, teminat ettikleri husus gerçekleşinceye kadar geçici bedelsizlik, gerçekleşince kesin bedelsizlik söz konusudur. Eğer teminat ettikleri husus gerçekleşmez ise bedelsizlik ortadan kalkacaktır. Bu itibarla teminat amacıyla düzenlenen kambiyo senedinin borçlusu, senet lehtarın elinde ise yani daha cirolanmamışsa teminatı talep etme şartlarının oluşmadığını ya da alacaklının senedin teminatını oluşturduğu borç miktarını aşan bir talepte bulunduğunu kişisel def'i olarak öne sürebilir¹⁸⁰. Kambiyo senedinin üzerinde teminat kaydı var ise ancak neyin teminatı olduğu belirtilmemiş ise bu kayıt kambiyo senedinin mücerrettik vasfını ortadan kaldırmaz fakat senet üzerinde asıl borç ilişkisine atıf yapan veya ödemeyi şarta bağlayan kayıtların yer alması halinde kambiyo senetlerindeki soyutluk niteliği kalkacağından senet hükümsüz olur¹⁸¹. Bu senede dayalı kambiyo senetlerine özgü takip

¹⁷⁵ AYLİ/ÜÇER, s. 431; *Kambiyo senedinin bedelsizliğine ilişkin açılan menfi tespit davasında öne sürülen sebepler hakkında detaylı bilgi için bkz: YARDIM, s. 209- 222; YEŞİLDAL, s. 50- 58; YILMAZ, Merve, Yargıtay Kararları Çerçevesinde Kıymetli Evrakta Şahsi Def'iler, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı, 2007, s. 87-98.*

¹⁷⁶ AYLİ/ÜÇER, s. 436; BAHTİYAR, s. 47.

¹⁷⁷ BAHTİYAR, s. 49.

¹⁷⁸ SARIKAYA, Merve, *Teminat Senetlerinden Kaynaklanan Menfi Tespit Davalarında Görevli Mahkemeye İlişkin Yargıtay Uygulamasının Değerlendirilmesi, Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi, Cilt: 35, Sayı: 1, 2019, s. 215.*

¹⁷⁹ SARIKAYA, s.222.

¹⁸⁰ *Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun 25.11.2021 T., 2017/893 E., 2021/1499 K. sayılı kararı, https://karararama.yargitay.gov.tr/ (E.T.: 07.12.2023).*

¹⁸¹ *Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun 29.04.2021 T., 2017/40 E, 2021/542 K. K. sayılı kararı, https://karararama.yargitay.gov.tr/ (E.T.: 07.12.2023).*

yapılamaz ve bu husus mutlak etkili geçersizlik defii olup üçüncü kişilere karşı ileri sürülebilir. Eğer kambiyo senedinde teminat kaydı yok ise davacı borçlu öncelikle senedin teminat senedi olduğunu kanıtlamalıdır ayrıca yerleşik Yargıtay içtihatları gereği senedin teminat amaçlı verildiği ancak yazılı delil ile kanıtlanabilir¹⁸².

SONUÇ

Defiler, maddi hukuktaki itiraz ve defii kavramlarını bünyesinde barındıran kıymetli evrak hukukundaki en önemli savunma vasıtalarıdır. Klasik bir ayırım olarak ise defilerin, etkili olduğu kişiler açısından mutlak ve nispi defiler olmak üzere ikiye ayrılır. Geçersizlik defileri ve senet metninden anlaşılan defiler olarak karşımıza çıkan mutlak defiler, kambiyo senedini ödemekle yükümlü olan şahsın kendisinden senet bedelini talep eden her hamile karşı ileri sürebileceği defilerdir. Nispi defiler ise, aynı zamanda şahsi defii olarak da adlandırılırlar ve adından da anlaşılacağı üzere herkese değil sadece belli bir senet alacaklısına karşı ileri sürülebilirler. İcra hukuku alanında açılan menfi tespit davasının konusu para borcunun varlığı veya yokluğunun tespitidir (İİK m.72). İİK m. 72 gereğince kambiyo senedine dayalı menfi tespit davası icra takibinden önce veya takipten sonra açılabilir. Borçlu, kendisine karşı başlatılmış icra takibinde takip devam ederken menfi tespit davası açabilir veya alacaklı henüz icra takibine girişmeden önce borçlu, hukuki yararı var ise borçlu olmadığını tespiti için menfi tespit davası açabilir. Kambiyo senetlerinden kaynaklanan menfi tespit davasının konusu kambiyo senedinden kaynaklı olabileceği gibi, senedin düzenlenmesine neden olan temel ilişkiden de kaynaklı olabilir. Kambiyo senedi borçlusu, geçersizlik defilerini öne sürerek senette yer alan alaktan sorumlu olmadığını menfi tespit davası açarak öne sürebilir. Bizler çalışmamızda kambiyo senedindeki bir taahhüdün geçersizliğine ilişkin defilere dayanan menfi tespit davasının konularını mutlak etkili geçersizlik defileri ve nispi etkili geçersizlik defileri olarak ikiye ayırarak inceledik. Kambiyo senedinden kaynaklı açılan menfi tespit davası, senet metninden anlaşılan defilerden de kaynaklanabilmektedir. Senet metninden anlaşılan

¹⁸² ERTEKİN KARATAŞ, s. 776; TÜRK, *Maddi Hukuk ve İcra İflas Hukuku Yönleriyle Menfi Tespit Davası*, s. 140; ÇAMOĞLU, *Kambiyo Senetlerinde Borçlunun Defileri (Savunmaları)*, s. 29; Yargıtay 19. Hukuk Dairesinin 08.12.2000 T., 2000/5826 E., 2000/8492 K. sayılı kararı: "Mahkemece de kabul edildiği üzere, bonoda teminat olduğuna ilişkin bir kayıt bulunmamaktadır. Davacı bu savını kanıtlamakla yükümlüdür. Davacı bu doğrultuda öncelikle bononun güvence olmak üzere verildiğini, daha sonra da güvencesinin oluşturduğu borcun ödenmesi suretiyle güvence işlevi kalmadığını yazılı delillerle kanıtlayacaktır." ; BİLGİN, s. 597.

defiler, kural olarak senedin ön veya arka yüzünde ya da alonj üzerinde bulunması gerekli bir kaydın bulunmamasından ya da kaydın içeriğinden kaynaklanan defiler olup mutlak etkilidirler. Çalışmamız kapsamında kambiyo senetlerine dayanan menfi tespit davasında ileri sürülebilecek son defî başlığı da kişisel defilerdir. Kambiyo senetlerinde kişisel defiler, doğrudan doğruya münasebette bulunan şahıslar arasında ileri sürülebilir. Kambiyo senedinde kişisel defilerden doğan davalar, uygulamada bedelsizliğin tespitine iliskine davalar olarak da adlandırılmaktadır.

Kaynakça

[1] ANTALYA, O., Gökhan/ TOPUZ, Murat, Medeni Hukuk, İstanbul, Seçkin Yayıncılık, 5. Baskı, 2024.

[2] ARSLAN, İbrahim, Kambiyo Senetlerinde Geçersizlik Defileri, Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt:16, Sayı:1, 2008, s. 11- 28.

[3] ARSLANLI, Halil, Ticari Senetler Dersleri, İstanbul, İsmail Akgün Matbaası, 2. Bası, 1950.

[4] AYLİ, Ali/ ÜÇER, Mehmet, Çekte Bedelsizlik İddiası ve Açılabilir Dava, Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 23, Sayı: 39, 2018, s. 413- 451.

[5] BAHTİYAR, Mehmet, Kıymetli Evrak Ders Notları, İstanbul, Beta Basım Yayım Dağıtım, 19. Baskı, 2022.

[6] BAHTİYAR, Mehmet/ TAŞDELEN, Nihat/ BİÇER, Levent/ HAMAMCIOĞLU, Esra, Kıymetli Evrak Hukuku, İstanbul, Beta Basım Yayım Dağıtım, 2022.

[7] BİLGİN, Mahmut, Uygulamada Kambiyo Senetleri, Ankara, Adalet Yayınevi, 1. Baskı, 2010.

[8] BOZER, Ali/ GÖLE, Celal, Kıymetli Evrak Hukuku, Ankara, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 10. Bası, 2021.

[9] CANSEL, Erol/ ÖZEL, Çağlar, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Ankara, Seçkin Yayınevi, Cilt:1, 2. Baskı, 2017.

[10] CEYLAN, Nurettin, Kambiyo Senetlerine Dayalı Olarak Açılan Menfi Tespit Davası, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2. Baskı, 2023.

- [11] COŞKUN, Mahmut, Yeni Türk Ticaret Kanunu'na Göre Kıymetli Evrak Hukuku (Bono- Poliçe- Çek), Ankara, Adalet Yayınevi, 2012.
- [12] ÇAMOĞLU, Ersin, Çizilmiş Cironun Hukukî Sonuçları, Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi, Cilt: 35, Sayı: 2, 2019, s. 5- 23.
- [13] ÇAMOĞLU, Ersin, Kambiyo Senetlerinde Borçlunun Defileri (Savunmaları), Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi, Cilt:35, Sayı:3, 2019, s. 5- 35.
- [14] ÇİÇEKLİ, Ali Fuat, Kambiyo Senetlerine Özgü Haciz Yoluyla Takipte Menfi Tespit Davasının Nitelikleri, Süleyman Demirel Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt:11, Sayı:2, s. 839- 901.
- [15] DOMANIÇ, Hayri, Kıymetli Evrak Hukuku, İstanbul, Fakülteler Matbaası, 1960.
- [16] ERDEM, Nuri, Kambiyo Senet Metninde Değişiklikler (Tahrifat), İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2008.
- [17] EREN, Fikret, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Ankara, Legem Yayınevi, 28. Baskı, 2023.
- [18] ERİŞ, Gönen, Türk Ticaret Kanunu Hükümlerine Göre Kıymetli Evrak Poliçe- Bono- Çek- Makbuz Senedi- Varant, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2. Baskı, 2016.
- [19] ERTEKİN, Erol/ KARATAŞ, İzzet, Uygulamada Ticari Senetler, Ankara, Yetkin Yayınları, 2. Baskı, 1996.
- [20] GÜRBÜZ, A. Hulusi, Ticari Senetlerin İptali Davaları ve Ticari Senetlere Özgü Sorunlar, İstanbul, Arpaz Matbaacılık, 1984.
- [21] HELVACI, Serap/ ERLÜLE, Fulya, Medeni Hukuk, İstanbul, Legal Yayıncılık, 9. Baskı, 2023.
- [22] İMREGÜN, Oğuz, Kıymetli Evrak Hukuku, İstanbul, Filiz Kitabevi, 2007.
- [23] İNAN, Nurkut, Türk Hukukunda Hatır Senetleri ve Özellikle Hatır Bonoları, Ankara, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayınları, 1969.
- [24] KARAHAN, Sami/ ARI, Zekeriyya/ BOZGEYİK, Hayri/ SARAÇ,

Tahir/ ÜNAL, Mücahit, Kıymetli Evrak Hukuku, Konya, Mimoza Yayınları, 2. Baskı, 2014.

[25] KARAYALÇIN, Yaşar, Ticaret Hukuku Dersleri II. Ticari Senetler (Kambiyo Senetleri), Ankara, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 3. Baskı, 1964.

[26] KENDİGELEN, Abuzer/ KIRCA, İsmail, Kıymetli Evrak Hukuku, İstanbul, On İki Levha Yayınları, 7. Baskı, 2023.

[27] KINACIOĞLU, Naci, Kıymetli Evrak Hukuku, Ankara, Gazi Büro Kitabevi, 4. Baskı, 1993.

[28] KURU, Baki/ BUDAK, Ali Cem, Tespit Davaları, İstanbul, On İki Levha Yayıncılık, 2. Baskı, 2010.

[29] MUŞUL, Timuçin, İcra ve İflas Hukukunda Menfi Tespit ve İstirdat Davaları, Ankara, Adalet Yayınevi, 3. Baskı, 2020.

[30] NOMER, Haluk Nami, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, İstanbul, Beta Yayınevi, 19. Baskı, 2023.

[31] ÖZTAN, Fırat, Kıymetli Evrak Hukuku, Ankara, Turhan Kitabevi, 2. Baskı, 1997.

[32] ÖZTAN, Fırat, Kıymetli Evrak Hukuku, Ankara, Yetkin Yayınları, 26. Baskı, 2022.

[33] PEKCANITEZ, Hakan/ ATALAY, Oğuz/ ÖZEKES, Muhammet, Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı, İstanbul, On İki Levha Yayıncılık, 11. Baskı, 2023.

[34] POROY, Reha/ TEKİNALP, Ünal, Kıymetli Evrak Hukuku Esasları, İstanbul, Vedat Kitapçılık, 24. Bası, 2021.

[35] PULAŞLI, Hasan, Kıymetli Evrak Hukukunun Esasları, Ankara, Adalet Yayınevi, 10. Baskı, 2023.

[36] REİSOĞLU, Safa, Türk Borçlar Hukuku Genel Hükümler, İstanbul, Beta Yayınevi, 24. Baskı, 2013.

[37] SARIKAYA, Merve, Teminat Senetlerinden Kaynaklanan Menfi Tespit Davalarında Görevli Mahkemeye İlişkin Yargıtay Uygulamasının Değerlendirilmesi, Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi, Cilt: 35, Sayı: 1, 2019, s. 215-240.

- [38] SÖNMEZ, Numan Sabit, Kambiyo Senetlerinde Şahsi Defiler, İstanbul, On iki Levha Yayıncılık, 2019.
- [39] SULU, Muhammed, Kambiyo Senetlerinde Yetkisiz Temsil ve Temsil Yetkisinin Kötüye Kullanılması Sorunları, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt:26, Sayı:3, 2022, s. 145- 182.
- [40] TANERİ, Gökhan, Uygulama Örnekleriyle Menfi Tespit Davası, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2. Baskı, 2023.
- [41] TUNA, Ergun, Ticaret Hukuku Cilt III- Kıymetli Evrak, İstanbul, Marmara Üniversitesi Nihad Sayar Eğitim Vakfı Yayınları, 1998.
- [42] TÜRK, Ahmet, Kambiyo Senedi Borçlusunu Tarafından Açılan Bedelsizliğe ve Hükümsüzlüğe Dayalı Menfi Tespit Davalarının Gösterdiği Özellikler, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt:7, Özel Sayı, 2005, s.- 307- 382.
- [43] TÜRK, Ahmet, Maddi Hukuk ve İcra İflas Hukuku Yönleriyle Menfi Tespit Davası, Ankara, Yetkin Yayınları, 2006.
- [44] UYAR, Talih, Menfi Tespit ve İstirdat Davası (İİK M.72), Ankara, Bilge Yayınevi, 6. Baskı, 2023.
- [45] ÜLGEN, Hüseyin/ HELVACI, Mehmet/ KAYA, Arslan/ NOMER ERTAN, Füsun, Kıymetli Evrak Hukuku, İstanbul, Vedat Kitapçılık,14. Bası, 2021.
- [46] YARDIM, Mehmet Ertan, Kambiyo Senetlerine Özgü Haciz Yoluyla Takipte İtiraz, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı, 2012.
- [47] YEŞİLDAL, Gül Sema, Kambiyo Senetlerine Özgü İcra Yolu ile Takipte Menfi Tespit Davası, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı, 2010.
- [48] YILMAZ, Lerzan, Kambiyo Senetlerinde (Çek- Bono- Poliçe’de) Def’iler, İstanbul, Aristo Yayınevi, 2. Baskı, 2017.
- [49] YILMAZ, Merve, Yargıtay Kararları Çerçevesinde Kıymetli Evrakta Şahsi Defiler, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı, 2007.